

GÜRCÜSTAN CİDDİ SİYASİ TƏLATÜMLƏ ÜZ-ÜZƏ

Avropadan üzvlüklə bağlı "gözlə" mesajını alan qonşu ölkədə siyasi gərginlik artıb. Müxalifət iqtidarı siyasi sərəştəsizlikdə, Avropa dəyərlərindən imtina etməkdə ittiham edərək fasiləsiz aksiyalara başlamaq qərarı verib.

SƏHİFƏ 6-da

MALI QAYITMIR, PULU BATIR

Mütəxəssislər hesab edirlər ki, lombardlarla bağlı tədbirlərin görülməsi vacibdir, qanunun qəbulu mümkün dərəcədə tezləşdirilməlidir. Vətəndaşların lombard xidməti sahəsində müvafiq anlayışı, iqtisadi savadlılıq dərəcəsi olmalı, bu sahə bazar iqtisadiyyatına uyğun, keyfiyyətli şəkildə qurulmalıdır.

SƏHİFƏ 14-də

SƏHNƏYƏ HÖRMƏT, SEVGİ GÖSTƏRƏN XANIM LEYTENANT

"Orda hər şey ola bilər və buna hazır olmalıyıq". "Sevil"i oynayanda məşqlər zamanı ürəkətmə səhnəsində həmişə rahat yığılırdım. Amma səhnədə çox pis yığıldım, başım bərk dəydi, ağrı oldu. Hiss etdim ki, başım şişib. Özümü itirmədim..."

SƏHİFƏ 15-də

ABŞ "ƏRƏB NATO-SU" YARATMAQ İSTƏYİR

Vaşinqton Yaxın Şərqdəki ən yaxın müttəfiqlərini səfərbər etmək istəyir, onlar da tarixi fürsətdən istifadə etməkdən çəkinmirlər. Amma ideyanın əleyhinə çıxanlar da var. Hər şey Baydenin regional səfərindən sonra dəqiqləşəcək.

Bayden səfər ərafəsində bölgədə ən yaxın müttəfiqi hesab olunan İordaniya liderinin dili ilə hədəfini açıqlayıb. Kral II Abdullah CNBC telekanalına müsahibəsində bildirib ki, İordaniya Yaxın Şərqdə NATO-ya bənzər hərbi ittifaqın yaradılması ideyasını dəstəkləyir: "Mən Yaxın Şərqdə NATO-nu ilk dəstəkləyənlərdən biri olacağam".

SƏHİFƏ 7-də

'KASPI' QƏZETİ 1881-Cİ İLİN YANVARINDAN NƏŞR OLUNUR. QƏZETİN ÇAPI 1999-CU İLDƏ BƏRPA OLUNUB

ÜÇ ƏSRİN QƏZETİ

Kaspi

2 İYUL ŞƏNBƏ 2022 | 25 (4075)

Qiyəti - 40 qəpik

www.kaspi.az

AŞQABAD SAMMİTİ DOSTLUQ RUHUNDA KEÇDİ

ƏMƏKDAŞLIQ VƏ SÜLHƏ KÖKLƏNƏN XƏZƏR

Azərbaycan Xəzər regionunda da söz sahibi kimi çıxış edir, regional logistika qovşağına çevrilir. Xəzəryanı Dövlətlərin Dövlət Başçıları'nın VI Zirvə Toplantısı üçün Prezident İlham Əliyevin Türkmənistanda səfərdə olması, aparılan danışıqlar, səsəndirilən fikirlər buna əyani misaldır.

AZƏRBAYCANIN DAHA BİR TÖHFƏSİ

Azərbaycan regionda söz sahibi kimi çıxış edir, regional logistika qovşağına çevrilir. Prezidenti bildirib ki, Xəzəryanı dövlətlər arasında bağlanmış müqavilələr regionun inkişaf etmiş infrastruktura malik iri beynəlxalq nəqliyyat qovşağına çevrilməsi üçün yaxşı təməl yaradır.

REALLIQ BİR DAHA TƏSBİT OLUNDU

Millət vəkili Sahib Ahyev deyib ki, Xəzəryanı dövlətlərin belə çəkişmələrdən qaça bilmələri, onu sülh və əməkdaşlıq dənizinə çevirmələri böyük diplomatik uğurdur: "Aşqabadda keçirilən sammitdə bu reallıq bir daha təsbit edildi".

SƏHİFƏ 3-də

"BU GÜNƏ QƏDƏR 60-70 USAQ GÖSTƏRİLİB,

HƏLƏ DƏ DEYİR Kİ, TAPA BİLMƏMİŞƏM"

Sosial Xidmətlər Agentliyinin Övladlığagötürmə departamentinin müdiri Cavid Şahmalıyev:

"Sağlamlıq imkanları məhdud olan uşağı doğum evində tərək edən valideynlər sonradan övladlarının yaşadıklarını biləndə əllərindən gələni edirlər ki, ona sahiblənsinlər. Ailələrlə düzgün işin qurulması onların hadisələrə baxışını dəyişir".

SƏHİFƏ 8-9-da

KLUBLARIMIZIN ƏSAS YAY TRANSFERLƏRİ

Avrokuboklarda uğura köklənmiş "Qarabağ", "Neftçi", "Zirə" və "Qəbələ" heyətlərini qorumaqla yanaşı, uğurlu transferlərlə də güclənmək istəyirlər.

Futbol klublarımızın Avrokuboklara və növbəti çempionata hazırlıqları davam edir. Klublar paralel olaraq heyətlərini komplektləşdirməklə də məşğuldurlar.

SƏHİFƏ 16-da

BANKLAR DA AĞILLANIB, ƏHALİ DƏ...

Ekspertlər deyirlər ki, artıq insanlar əvvəlki qədər kredit götürməyə maraq göstərmirlər, çünki krediti götürməyin asan olduğunu, ödəməyin isə xeyli vaxt tələb etdiyini bilirlər. Banklar da bu gün daha çox nəzarətli və məsuliyyətli kredit verirlər.

SƏHİFƏ 11-də

BALIN BAL OLMAYAN BAZARI

"Təklif tələbdən çoxdur, üstəlik, idxal da var. İstehsal çoxdursa, ixrac edilməlidir. Azərbaycan balı "premium" məhsullar sırasındadır. Çünki bu bal mədəni əkinlərdən deyil, vəhşi təbiətdən əldə edilir. Beynəlxalq sərgilərə çıxmaq lazımdır".

SƏHİFƏ 10-da

BAXIŞ

Fərid Hüseyn

Nə üçün kimsə danışmır?

Sükut günahkar insanı əsəbiləşdirir, pak insanı isə sakitləşdirir. Çünki günahkar insan sükutdan – susmuş həqiqətdən haqq-hesab sormaqla istəyir, pak insan isə susmuş, özünə çəkilmiş həqiqəti – sükutu ruhən duyur, anlayır.

İnsan ruhən sakit olanda sükutdan zövq alır. Çünki sükut səslərdən azad olmaq deməkdir. Həyatında nə qədər səs varsa, deməli, o qədər də tələbatlar var. İnsan tələbatların, öhdəliklərin girdabında heç zaman qəlbən azad – ruhən sakit ola bilməz.

Leonid Andreyevin 1900-cü ildə yazdığı “Sükut” adlı bir hekayəsi var. Həmin əsəri oxuyanda yuxarıdakı qənaətim bir daha təsdiq olundu.

HEKAYƏNİN SÜJETİ

Keşiş İqnatinin həyat yoldaşı Olqa Stepanovna günlərin bir günü gəlib ərinə deyir ki, gəl qızımız Veranın yanına gedək, amma söz ver ki, onu danlamayacaqsan. İqnati qızından niyə susduğunu, dərindən səbəbini soruşur. Məlum olur ki, Sankt-Peterburqda xoşagəlməz hadisə yaşayıb, həmin olay ailənin nüfuzuna xələl gətirib.

Vera səhər şəhərə çıxır və özünü qatarın altına atır. Dəfn mərasimində çoxları İqnatiyə həm qəddar ata, həm də qızını günahdan qoruya bilməyən keşiş kimi münasibət göstərir. Keşişi isə cəmiyyətdəki nüfuz əsl kimliyindən daha çox düşündürür. Əsl keşiş, əslində, öz “mən”indən imtina edib Allaha və dinə tapınmalıdır.

Keşiş evə qayıdır, gəlib görür ki, qızının saxladığı quş qəfəsə yoxdur. Bunun səbəbini xidmətçi Nastasyadan soruşur. Xidmətçi cavab verir ki, o quş Veranın canı idi, onun ölümündən sonra quşcuğazı saxlaya bilməzdim. Keşiş əsəbiləşərək xidmətçini qovur. Evdəki hər canlının itkisindən sonra sükut daha da güclənir...

Vera öləndən sonra keşiş saatlarla sükuta qorq olub qızının şəklinə baxır, sükutdan sanki haqq-hesab istəyir, quşun boş qalan qəfəsindən səs umur. Yəni o boşluğu da sorğulayır...

Keşiş kilsədə dua

oxuyur, insanlara Allahın sözünü çatdırır, durmadan danışır, amma evdə daim susur – sükuta dalır...

Qızının ölüm səbəbini anlamağa çalışır.

İqnati ata Veradan onun ölümündən sonra da əl çəkmir – mərhumun yatağının yanına gəlir və boş otağın sükutundan qızına xitabən soruşur ki, nə üçün özünü öldürdün? Ona sükut cavab verir.

Sonra qızının qəbri üstünə gəlib həmin sualı yenə verir, cavabı da eyni olur. O, qəbiristanlıqda azır, dəhşətli anlar keçirir, çox böyük daxili təbəddülatlardan sonra evə qayıdır. Arvadının otağına gəlir və yalvararaq deyir ki, mənə rəhm elə, olanları danış. Görür ki, xanımının gözləri eyni nöqtəyə zillənib. Qadın heç nə demədən dünyadan köçür.

Daha bu evdə Veranın da, Olqanın da yerinə sükut yaşayır... Uçub azadlığa qovuşan quşun da, qovulan xidmətçinin də yerinə sükut ömür edir... Sükutun heyəti güclənir...

DEMƏLİ...

Keşiş hər kəsin günahını haqq-hesab edir, ancaq özü barədə, əməlləri xüsusunda qəti düşünmür. Nə üçün heç kəsin onunla danışmaq istəmədiyini özündən soruşmur? İnsan özünü tanımadıqca, öz kimliyindən uzaqlaşdıqca, onun ətrafı günahın səsküyü, uğultusu ilə dolur, başqaları danışsalar da, dərhlərini söyləyələr də, o, heç kəsi eşitmək – başa düşmək istəmir. Beləcə, insan tənhaləşir. Ona elə gəlir ki, hamı susub, heç kəs kəlmə kəsmir. Halbuki, sükut sözləri yox, əməlləri izah edən bir nəsnədir. Söz sükutu pozur, ona görə də, sözü sükutla anlamaq olmaz. Pak insan sükutu ona görə dərinlənir ki, onun öz günahının uğultusundan qulaqları tutulmayıb, günahkarlardan fərqli olaraq, o, öz sözünü – əməlini duyur, həyatını öz işləklərinə cavab kimi yaşayır.

Sükut, qədəri yox, hadisənin səbəbini öyrənməkdən usanmayan İqnati ata kimi, aqibəti ilə barışmayan hər kəsin düşməndir...

DİN-İN ƏMƏKDAŞLARI TƏLTİF EDİLDİ

Prezident İlham Əliyev Daxili İşlər Nazirliyinin zabitlərinə ali xüsusi rütbələrin verilməsi haqqında da Sərəncam imzalayıb

Prezident İlham Əliyev Daxili İşlər Nazirliyinin bir qrup əməkdaşının təltif edilməsi haqqında Sərəncam imzalayıb.

Bununla bağlı AZƏRTAC məlumat yayıb.

Sərəncama əsasən, Daxili İşlər Nazirliyinin aşağıdakı əməkdaşları cinayətkarlığa qarşı mübarizə, qanunçuluğun və hüquq qaydasının möhkəmləndirilməsi, ölkədə tətbiq edilməsi xüsusi karantin

rejiminin tələblərinə riayət olunmasına nəzarət edilməsi, işğaldan azad olunmuş ərazilərdə ictimai asayişin və təhlükəsizliyin təmin edilməsi ilə bağlı xidməti vəzifələrini yerinə yetirməkdə fərqləndiklərinə görə təltif ediliblər.

Prezident İlham Əliyev Azərbaycan Daxili İşlər Nazirliyinin zabitlərinə ali xüsusi rütbələrin verilməsi haqqında da Sərəncam

imzalayıb.

Sərəncama əsasən, Daxili İşlər Nazirliyinin aşağıdakı zabitlərinə polis general-mayoru ali xüsusi rütbəsi verilib:

polis polkovniki Canpolad Ah oğlu Daanova;

polis polkovniki Namiq Zirəddin oğlu Həsənova;

polis polkovniki Vüqar Hidayət oğlu Ələkbərova;

polis polkovniki Sərdar Süleyman oğlu Səfərova.

SOCAR-IN MÜŞAHİDƏ ŞURASININ İCLASI KEÇİRİLİB

SOCAR-ın Müşahidə Şurasının iclası keçirilib. Bu barədə iqtisadiyyat naziri Mikayıl Cəbbarov “Twitter” hesabında məlumat paylaşılıb: “SOCAR-ın Müşahidə Şurasının iclasında idarəetmə standartlarının təkmilləşdirilməsi,

səmərəliliyinin yüksəldilməsi, Müşahidə Şurasının Koordinasiya Ofisinin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi və bərpaolunan enerji istehsalında investisiya strategiyası barədə müzakirələr aparıldıq”.

MƏRKƏZİ BANKIN VALYUTA EHTİYATLARI ARTIB

İyulun 1-ə Azərbaycan Mərkəzi Bankının (AMB) valyuta ehtiyatları 7 milyard 371,9 milyon ABŞ dolları təşkil edib. “Report” quruma istinadən xəbər verir ki, bu, iyunun 1-i ilə müqayisədə 2% çoxdur. AMB-nin valyuta ehtiyatları ilin əvvəlinə

nisbətən 4,2%, son 1 ildə isə 14,2% artıb.

Qoşulmama Hərəkatı Parlament Şəbəkəsinin Bakı konfransı başa çatıb

“Report”un xəbərinə görə, Azərbaycan parlamentinin sədri yekun çıxışı edib. O, konfrans iştirakçılarının təşəkkürlərini çatdırıb. Tədbir iştirakçıları sabah - iyulun 2-də Şuşa şəhərinə səfər edəcəklər. Onlar şəhərdə aparılan bərpa və quruculuq

işləri ilə yaxından tanış olacaqlar. Qeyd edək ki, tədbirdə dünyanın 40-dan çox ölkəsinin parlament nümayəndə heyətlərinin, 9 beynəlxalq parlament təşkilatının təmsilçiləri iştirak ediblər. Nümayəndə heyətinin tərkibində 15 ölkənin parlament sədri də yer alıb.

ƏMƏKDAŞLIQ, DOSTLUQ VƏ SÜLHƏ KÖKLƏNƏN XƏZƏR

2022-İUL AYIYIN 20-İYUL İYUNY, AŞGABAT ŞƏHƏRİ

Azərbaycan Xəzər regionunda da söz sahibi kimi çıxış edir, regional logistika qovşağına çevrilir. Xəzəryanı Dövlətlərin Dövlət Başçıları'nın VI Zirvə Toplantısında iştirak etmək üçün Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Türkmənistanda səfərdə olması, orada aparılan danışıqlar, səsləndirilən fikirlər buna əyani misaldır.

RUFİK İSMAYİLOV
rufikismayilov@kaspi.az

Xəzərin hüquqi statusunun müəyyənləşdirilməsi ilə bağlı 5 Xəzəryanı dövlət – Rusiya, Qazaxıstan, İran, Türkmənistan və Azərbaycan uzun illər müzakirələr aparıblar. Azərbaycan hər zaman Xəzərin sülh və əməkdaşlıq hövzəsi kimi təşəkkül tapmasının tərəfdarı qismində çıxış edib.

ƏMƏKDAŞLIQ, DOSTLUQ, SÜLH VƏ TƏHLÜKƏSİZLİK DƏNİZİ

Hələ 2002-ci ildə Türkmənistanda keçirilən Xəzəryanı ölkələrin dövlət başçıları'nın sammitində çıxış edən ümummilli lider Heydər Əliyev bildirib ki, Xəzər dənizinin hüquqi statusu məsələsinin sahilyanı dövlətlər arasında həlli onların suveren hüquqlarına hörmət, qarşılıqlı surətdə faydalı tərəfdaşlıq ruhunda, dinc vasitələrlə, danışıqlar yolu ilə həyata keçirilməlidir. Ulu öndər vurğulayıb ki, Xəzər dənizi Xəzəryanı ölkələrin mehriban qonşuluq, qarşılıqlı faydalı əməkdaşlıq, dostluq, sülh və təhlükəsizlik dənizi olmalıdır.

XƏZƏRYANI DÖVLƏTLƏRİN ÖHDƏLİYİ

Prezident İlham Əliyevin də iştirak etdiyi çoxsaylı görüşlərin, dövlət başçıları səviyyəsində aparılan danışıqların nəticəsi olaraq, 2018-ci il avqustun 12-də Aktau şəhərində 5 Xəzəryanı ölkə rəhbəri tərəfindən “Xəzər dənizinin hüquqi statusu haqqında” Konvensiya imzalanıb, tərəflər üzərinə öhdəlik götürüb. Konvensiyada Xəzəryanı dövlətlərin suverenliyinə, ərazi bütövlüyünə, müstəqilliyinə, suveren bərabərliyinə hörmət, zor işlətməmək və zor işlətməklə hədələməmək, qarşılıqlı hörmət, əməkdaşlıq, bir-birinin daxili işlərinə qarışmamaq öz əksini tapıb. Xəzəryanı Dövlətlərin Dövlət Başçıları'nın mütəmadi olaraq keçirilən zirvə toplantılarında məhz bu prinsiplər əsas götürülür, Xəzər dənizinin sülh məqsədlərlə istifadəsi, qarşılıqlı və regional əməkdaşlıq məsələləri ətraflı müzakirə olunur.

AZƏRBAYCANIN DAHA BİR MÜHÜM TÖHFƏSİ

Ulu öndər Heydər Əliyevin əsasını qoyduğu, Prezident İlham Əliyevin uğurla davam etdirdiyi siyasi kurs, o cümlədən xarici siyasət nəticəsində Azərbaycan Xəzər regionunda da söz sahibi kimi çıxış edir, ölkəmiz regional logistika qovşağına çevrilir. Xəzəryanı Dövlətlərin Dövlət Başçıları'nın VI Zirvə Toplantısında iştirak etmək üçün Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Türkmənistanda səfərdə olması, orada aparılan danışıqlar, səsləndirilən fikirlər buna əyani misaldır. VI Zirvə Toplantısındakı çıxışında Azərbaycan Prezidenti bildirib ki, nəqliyyat sahəsində Xəzəryanı dövlətlər arasında bağlanmış ikitərəfli və çoxtərəfli müqavilələr Xəzər dənizi regionunun inkişaf etmiş infrastrukturuna malik iri beynəlxalq nəqliyyat qovşağına çevrilməsi üçün yaxşı təməl yaradır: “Bu gün Azərbaycan Avrasiyanın mühüm nəqliyyat və

logistika mərkəzlərindən biridir. Ölkəmiz Şərq-Qərb və Şimal-Cənub beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərinin inkişafında mühüm rol oynayır. Biz Transxəzər beynəlxalq nəqliyyat marşrutunun səmərəli istifadəsinə səy göstəririk. Bu marşrut Xəzəryanı dövlətlərin nəqliyyat potensialından maksimum dərəcədə istifadə etməyə imkan verəcək və nəqliyyat infrastrukturunun inkişafına dair yeni layihələrin həyata keçirilməsinə şərait yaradacaq. Biz Şərq-Qərb və Şimal-Cənub marşrutları üzrə Azərbaycan ərazisindən keçməklə yükdaşımaların hər il artmasını müşahidə edirik. Yeni Ələt Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanından gələn tranzit yüklərin həcmi artır. Bu limanın tikilməsi və istifadəyə verilməsi Xəzərdə nəqliyyat-logistika infrastrukturunun inkişafı işinə Azərbaycanın daha bir mühüm töhfəsi olub”.

HARADA “YAĞLI TİKƏ” VARSA, ORADA QARŞIDURMA, ÇƏKİŞMƏ OLUR

Aşqabadda VI Zirvə Toplantısının sonunda qəbul edilən qətnamədə Xəzərin sahilyanı ölkələr üçün sülh, əməkdaşlıq və dostluq dənizi olduğu bir daha öz təsdiqini tapıb. Milli Məclisin Beynəlxalq münasibətlər və parlamentlərarası əlaqələr komitəsinin üzvü Sahib Əliyev Prezident İlham Əliyevin Türkmənistan səfərini, Azərbaycanın regional qovşağa çevrilməsini, mövcud reallıqda Xəzər regionunun əhəmiyyətini “Kaspi” qəzetinə

Sahib Aliyev

şərh edib. Bildirib ki, Xəzərin kəşf edilmiş karbohidrogen ehtiyatı 2,95 milyard ton neft və 3,1 trilyon kubmetr qazdan ibarətdir. Onun sözlərinə görə, indiyədək oradan 1,5 milyard ton şərti yanacaq çıxarılıb ki, 25-30 faizi neft, qalanı isə qaz və kondensatdır: “Mütəxəssislər Xəzərin karbohidrogen ehtiyatlarının kəşf ediləndən qat-qat çox, təxminən 26-40 milyard ton şərti yanacaq olduğunu bildirirlər. Göründüyü kimi, Xəzər hələ zəngin bioehtiyatlarını nəzərə almasaq, dünyanın ən qiymətli su hövzəsidir, yəni çox “yağlı tikə”dir. Harada “yağlı tikə” varsa, orada qarşidurma, çəkişmə olur”.

MATERİK ƏHƏMİYYƏTLİ NƏQLİYYAT-LOGİSTİK QOVŞAĞI

Millət vəkili söyləyib ki, Xəzəryanı dövlətlərin belə çəkişmələrdən qaça bilmələri, onu sülh və əməkdaşlıq dənizinə çevirmələri böyük diplomatik uğurdur: “Aşqabadda keçirilən sammitdə bu reallıq bir daha təsbit edildi. Bundan başqa, Xəzər hövzəsində təxminən 270 milyonluq əhali potensialı var. Dünyada dəyişən geosiyasi reallıq fonunda hazırda Azərbaycan Orta Asiyadan, hətta Çindən gələn marşrutları Avropaya aparən yeganə logistik mərkəzdir. Nəqliyyat kommunikasiyası üçün Xəzər dənizinin əhəmiyyətinə xüsusi yanaşmaq lazımdır. Azərbaycan uzun illərdir Transxəzər nəqliyyat dəhlizinin qurulmasında mühüm layihələr həyata keçirir. Cənab Prezidentin də vurğuladığı kimi, ölkəmiz Xəzər dənizində ən böyük potensiala malik beynəlxalq əhəmiyyətli Ələt limanını inşa edib. Eyni zamanda, Azərbaycan Çinin təşəbbüsü etdiyi “Bir kəmə, bir yol” layihəsinin Xəzərdən keçməklə Avropaya çatması üçün Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolunu inşa edib. İndi isə Azərbaycan işğaldan azad olunan ərazilərdə böyük tikinti-quruculuq işlərinə start verməklə Zəngəzur dəhlizinin qurulmasında aktivlik nümayiş etdirir. Bu dəhlizin istifadəyə verilməsi materik əhəmiyyətli nəqliyyat-logistika qovşağı kimi Azərbaycanın rolunu və nüfuzunu daha da artıracaq”.

BEYNƏLXALQ GÜCLƏRİN SÜLH GÜNDƏLİYİNDƏKİ ROLU

Azərbaycan postmünaqişə dövründə Türkiyə ilə strateji müttəfiqlik xətti ilə birgə maraqların təmininə imza atır və bu, global güclərin də diqqətini cəlb edir. Ona görə də hazırda beynəlxalq aləmdə İrəvanın çörəyinə yağ sürtən addımlardan qaçır, çünki Ermənistan heç bir şəkildə onlar üçün iqtisadi və logistik cazibə mərkəzi rolunu oynamır.

AQŞIN KƏRİMOV

Azərbaycan-Ermənistan münaqişə müstəvisindən çıxaraq sülh gündəliyi formatına daxil edilməsi prosesi 2020-ci ilin noyabrın 10-dan sonra başlanılıb. İndiki mənzərəni təsvir edərkən deyə bilərik ki, Azərbaycanın bütün sahələrdə qazandığı fəvqəladə üstünlüklər sayəsində Ermənistanla tarixi düşmənçiliyin kökü qazılaraq ora yeni bünövrə atılmaq mərhələsi icra olunur.

Azərbaycanın yaratdığı reallıqlar hansısa güc mərkəzinin əlinə təzyiq fürsəti təqdim etmək imkanından uzaqdır və Bakı İrəvanla münaqişələrinin rəngini öz şərtləri əsasında təyin edir.

Azərbaycan postmünaqişə dövründə Türkiyə ilə strateji müttəfiqlik xətti ilə birgə maraqların təmininə imza atır və bu, global güclərin də diqqətini cəlb edir. Ona görə də hazırda beynəlxalq aləmdə İrəvanın çörəyinə yağ sürtən addımlardan qaçır, çünki Ermənistan heç bir şəkildə onlar üçün iqtisadi və logistik cazibə mərkəzi rolunu oynamır.

TÜRKİYƏ RUSİYANI NEYTRALLAŞDIRIR

Ancaq etiraf etmək lazımdır ki, Azərbaycana da münaqişə heç də həmişə yüksək xoşməramlılığa söykənmir və buna görə, hələ də İrəvandan siyasi alət kimi yararlanmaq meyilləri müşahidə olunur.

Elə isə sual olunur: hansı mərkəz Azərbaycan-Ermənistan sülh gündəliyinə yaxınlaşıb öz nəfəsini vermək istəyir?

Bu suala cavab axtararkən ilk növbədə regionun əsas oyunçusu Türkiyənin, dünya hegemonluğuna iddialı olan Rusiyanın yanaşmasını vəhdət mövzu kimi inkişaf etdirmək lazımdır.

Türkiyə 10 noyabr bəyanatının tərəfi olmasa da, həmin sənədə öz maraqlarını daxil edə bilib. Söhbət üçtərəfli bəyanatda Rusiya-Türkiyə birgə sülhməramlı mərkəzinin yer almasından

gedir. Rusiya sülh müqaviləsinin imzalanmasında təkbaşına rolunun mümkünsüzlüyünü nəzərə aldığından NATO-nun ən böyük hərbi güclərindən biri Türkiyə ilə yaxınlaşmadan narahat deyil, əksinə, Qərbin hər iki dövlətə olan ikibəşli münaqişəti Ankara-Moskva münaqişələrini xeyli istiləşdirib.

Ancaq Rusiya hərbi-siyasi doktrinasının məzmununa dəyişiklik etmədiyindən özünün ambisiyalarının təmini yolunda əldə olan faydalara müraciət etmək "hüququnu" xatırladır.

Postmüharibə reallığında Rusiyanın strateji yanaşmasındakı ağırlıq mərkəzi Azərbaycana tərəf əylsə də, Moskva mübahisəli məsələlərin qalmasını özünün perspektiv maraqları baxımından nəzərdən keçirir.

Yəni, Moskva Qarabağdakı ermənilərin təhlükəsizlik məsələsi üzrə spekulasiyalara yer vermək üçün yollar arayı, Ankara isə məsələdə ikibəşli mövqenin qəbul edilməzliyini önə çəkir.

Azərbaycanla Ermənistanın sülh gündəliyində Rusiya ilə Türkiyənin yalnız bu mövzuda maraq kəsişməsi mövcuddur, digər bəndlərdə isə - sərhədin delimitasiya və demarkasiya proseslərindən tutmuş, Zəngəzur dəhlizinin açılmasına qədər – müştərəklik dərəcəsi üstünlük təşkil edir.

PROQNOZLAR

- Ümumiləşdirmə aparsaq, Rusiya Cənubi Qafqazı özünün tarixi maraq dairəsi hesab etdiyi üçün hansısa mərhələdə vasitəçilik prosesində fəal iştirak etməyi yenidən fəallaşdıracaq.
- Bununla belə, Rusiya Qərbi regiondan qova bilən bir xətt tapa bilməyəcək. Çünki postmünaqişə reallıqları Avropa İttifaqı, ABŞ üçün yeni fürsət pəncərəsi açdığından, onlar regionda daimi qalmaqda israrlıdırlar.
- Avropa İttifaqı buna görə də Azərbaycana çoxlu cəlbədiciləşdirici ideyalar vermək çağırışı ilə üzləşir və bu yolda əlindən gələni edəcək.
- Bunun səbəbləri sırasında Rusiya-Ukrayna müharibəsi fonunda aktuallaşan "qaz müharibəsi" də dayanır.
- Qərb Avropa bazarlarında Rusiyanın qazını almaq üçün Azərbaycanı ən etibarlı partnyor kimi nəzərdən keçirir və Bakının beynəlxalq enerji layihələrindəki rolunu genişləndirmək istəyir.
- Beləliklə, Rusiya Ukraynadakı müharibənin nəticələrindən asılı olmayaraq Cənubi Qafqaza dair siyasətini dəyişməyəcək.
- Bu yolda onun təkbaşına hərəkət etmək imkanı məhdudlaşdığından ayaq səslərini Azərbaycan-Türkiyə strateji maraqlarına uyğunlaşdırmaq məcburiyyətində qalacaq.
- Qərb isə aktivliyini artırıb və sülh müqaviləsinin imzalanmasında fəal iştirakını qoruyub saxlayacaq.

QƏRBİN REGIONDAKİ MARAQLARI DA YENİ FAZAYA KEÇİR

Qərb ölkələri yeni yaranan reallıqları əllərinə düşən əhəmiyyətli fürsət kimi qiymətləndirdiyindən onların da maraqları yeni fazaya keçir. Ancaq ortada Rusiya amili olduğundan, Qərbin yoluna tikanlı maneələr düzüldüyünü söyləyə bilərik.

Hər nə qədər qərribə səslənsə də, Qərbin də, Rusiyanın da Cənubi Qafqazdakı maraqlarının həlledici təmini Türkiyə ilə uzlaşmadan keçir.

Qərb özünün imperativ ambisiyalarının ikinci dərəcəli olduğunu göstərmək üçün daha çox iqtisadi maraqlar üzərində inkişaf edən Avropa

İttifaqının cəlbədiciliyindən istifadə edir. Ona görə də həmin təşkilat Azərbaycan-Ermənistan arasındakı sülhyaratma prosesində sürətli şəkildə alan vasitəçilik missiyasına yiyələnir.

HƏMSƏDRLƏR "YOXA ÇIXARILIR"

Avropa İttifaqının bəyanatlarında ATƏT-in Minsk Qrupunun formatından bəhs edilmir, əslində bu, Rusiyanın da marağına cavab verir. Hərçənd ki, həmsədrlərin "yoxa çıxarılması" o anlama gəlir ki, onlar yalnız təkbaşına rıçaqlar qazanmaq niyyətindədirlər.

Görüntü olaraq Qərbin sülhyaratma

prosesindəki moderatorluq öhdəlikləri üçün güc toplamaq istədiyi ortadadır, Rusiya-Ukrayna müharibəsi də bu yolda əlavə imkanlar açır.

Ümumiləşdirsək, oyunçuların sülh gündəmindəki iştirak səviyyəsini belə dəyərləndirə bilərik:

- Rusiya daha çox hərbi-siyasi iştiraka önəm verir,
- Türkiyə hərbi-siyasi aktivliklə paralel iqtisadi maraqlarını gücləndirmək planları ilə çıxış edir,
- Qərb isə ən çox iqtisadi hab yaratmaqla regiondan Rusiyanın sıxışdırılmasına çalışır.

Rusiya-Ukrayna müharibəsi fonunda aktuallaşan Transxəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Marşrutu (Orta Dəhliz) yaxşı perspektivlər vəd edir. Bu marşrutun reallaşması ilə Azərbaycanın Mərkəzi Asiya respublikaları ilə iqtisadi əlaqələri daha da intensivləşəcək.

BƏXTİYAR MƏMMƏDLİ
bextiyarmemmedli@ksp.az

Azərbaycan çoxvektorlu xarici siyasət nəticəsində Xəzərtrafi ölkələrlə də münasibətlərini yeni mərhələyə çatdırmaq niyyətini ortaya qoyub. Xüsusilə, Orta Asiya ölkələri ilə əlaqələrin inkişaf etdirilməsi diqqət cəhəti. Elə bu günlərdə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Özbəkistana və Türkmənistanla səfərləri oldu. Bakıda Azərbaycan, Qazaxıstan və Türkiyənin xarici işlər nazirləri və nəqliyyat sahəsi üzrə məsul nazirlərinin birinci üçtərəfli toplantısı keçirildi. Müzakirələrdə Transxəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Marşrutunun (Orta Dəhliz) inkişaf etdirilməsi, bu istiqamətdə mövcud olan yük daşımaları diqqət mərkəzində oldu. Görüşdə mövcud problemlər, dar boğazların aradan qaldırılması, bu coğrafiyada nəqliyyat və kommunikasiya əməkdaşlığının genişləndirilməsi istiqamətlərində yeni fikirlər və təkliflər səsləndirildi.

YENİDƏN AKTUALLIQ QAZANAN DƏHLİZ

Qeyd edək ki, Orta Dəhliz (Transxəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Dəhlizi) 2014-cü ilin fevral ayında Azərbaycan, Qazaxıstan və Gürcüstanın müvafiq strukturlarının iştirakı ilə yaradılıb. Sonradan layihəyə Ukrayna, Rumıniya və Polşa da qoşulub. Hazırda marşrut Çin-Qazaxıstan sərhədindən başlayır, Qazaxıstan, Xəzər dənizi, Azərbaycan, Gürcüstan ərazisindən keçərək Avropaya qədər uzanır. Bütün marşrut boyunca vahid tarif, “Bir pəncərə” prinsipi tətbiq olunur.

Maraqlı məqam ondan ibarətdir ki, bu dəhliz 2014-cü ildə yaradılsa da, Rusiya-Ukrayna müharibəsi fonunda yenidən aktuallıq qazanıb. Bəs, görəsən, Azərbaycanın Orta Dəhlizdən dividendləri nədən ibarətdir?

BÜTÜN YOLLAR AZƏRBAYCANDAN KEÇİR

“AZƏRBAYCAN, TÜRKİYƏ VƏ QAZAXISTAN ARASINDA ƏMƏKDAŞLIQ GÜCLƏNİR”

Mövzu ilə bağlı “Kaspi” qəzetinə açıqlamasında Milli Məclisin deputatı Vüqar Bayramov bildirdi ki, Azərbaycan üçün Mərkəzi Asiya ölkələri ilə əlaqələrin genişləndirilməsi və xüsusilə ticari və iqtisadi münasibətlərin dərinləşməsi prioritetdir: “Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Özbəkistana səfəri və bu səfər zamanı iyirmi anlaşılanın imzalanmasından sonra Azərbaycan, Türkiyə və Qazaxıstan xarici işlər nazirlərinin görüşü bir daha təsdiq edir ki, bütövlükdə Azərbaycan, Türkiyə və Mərkəzi Asiya dövlətləri arasında əməkdaşlığın güclənməsi müşahidə olunur. Bu, özünü statistikada da göstərir. Hətta pandemiya dövründə belə Azərbaycanla Mərkəzi Asiya və o cümlədən Qazaxıstan, Özbəkistan arasında ticarət dövriyyəsində kəskin azalmalar olmadı. Eyni zamanda Özbəkistanla iqtisadi dövriyyəmizdə artımlar müşahidə olundu.

Vüqar Bayramov

Nəticə etibarilə ticarət dövriyyəsinin genişlənməsi həm də iqtisadi əlaqələrin dərinləşməsi anlamına gəlir”.

“TÜRK DÖVLƏTLƏRİ ARASINDA TİCARİ-İQTİSADI ƏLAQƏLƏR DƏRİNLƏŞƏCƏK”

V. Bayramov vurğuladı ki, beynəlxalq yükdaşımalarda yeni dəhlizin yaradılması ölkələr arasında iqtisadi əlaqələrin genişləndirilməsinə xidmət edəcək: “Xüsusilə Rusiyaya tətbiq edilən sanksiyalardan sonra Azərbaycan və bütövlükdə bölgə üzərindən daşınan yüklərin həcmində artımların olacağı proqnozlaşdırılır. Bu da, təbii ki, ölkələrin münasibətlərinin genişləndirilməsinə və daha çox iqtisadi əlaqələrin qurulmasına gətirib çıxaracaq. O baxımdan imkanlar kifayət qədər genişdir. Zəngəzur dəhlizinin istifadəyə verilməsi ilə bu imkanlar daha da artacaq. Nəticə etibarilə region üzərindən daşınan yüklərin həcmi müşahidə olunur. Pandemiya sonradan, xüsusilə 2022-ci ilin geridə qalan aylarında Mərkəzi Asiya, Azərbaycan və Türkiyə üzərindən daşınan yüklərin həcmində artımlar var. Bu da ölkələrin yeni dəhlizlərdən və yeni beynəlxalq yükdaşımalardan daha çox faydalanacağı anlamına gəlir. Xüsusən də türk dövlətləri arasında münasibətlərin və o cümlədən ticari-iqtisadi əlaqələrin növbəti illərdə daha da dərinləşəcəyini müşahidə edəcəyik”.

“ƏN MÜNASİB MARŞRUTLAR AZƏRBAYCANIN ÜZƏRİNDƏN KEÇİR”

Millət vəkili Azər Badamov da bildirdi ki, dünyada baş verən proseslər fonunda Orta Dəhlizin əhəmiyyəti günü-gündən daha da aktuallaşmaqdadır: “Rusiya-Ukrayna müharibəsi fonunda dünya siyasətində baş verən hadisələr Asiya ilə Avropa arasındakı iqtisadi əməkdaşlıq zəncirində çətinliklər yaradıb. Bu coğrafiyalarda yerləşən ölkələr yeni əməkdaşlıq marşrutlarının axtarışındadır. Belə bir marşrutlar üçün ən münasib istiqamət məhz Azərbaycandan keçir. Orta Asiyada, Qazaxıstanda qəbul olunan yüklər Xəzər dənizi vasitəsilə Bakı Beynəlxalq Dəniz Limanına və Bakı-Tbilisi-Qars dəmiryolu vasitəsilə Türkiyədən Avropaya çatdırılır. Amma Zəngəzur dəhlizinin istifadəyə verilməsindən sonra bu marşrut daha da qısalacaq və yüklər Azərbaycandan birbaşa Türkiyəyə çatdırılacaq. Belə ki, bu marşrut Orta Dəhliz olaraq dünya üçün əhəmiyyətə malik bir nəqliyyat kommunikasiya qovşağına çevrilməklə Xəzər dənizinin və Qara dənizin birləşməsinə gətirib çıxaracaq”.

Azər Badamov

“HƏR BİR TRANZİT DAŞINMA ƏLAVƏ GƏLİR DEMƏKDİR”

A. Badamov qeyd etdi ki, iyunun 27-də Bakıda keçirilən Azərbaycan, Türkiyə, Qazaxıstan xarici işlər və nəqliyyat sahəsindəki məsul şəxslərin görüşündə bu məsələlər ətrafında geniş müzakirələr aparılıb və yekun Bəyannamə qəbul olunub:

“Bəyannamədə əks olunmuş Orta Dəhlizin istifadəyə verilməsi ilk növbədə ölkələrimiz üçün böyük iqtisadi səmərə gətirəcək. Çünki ölkələrimiz arasında kifayət qədər böyük yükdaşıma potensialı mövcuddur ki, bu dəhliz həmin

daşımaların səmərəliliyini daha da artıracaq. O cümlədən Azərbaycan üzərindən daşınan tranzit yük daşınmalarının həcmində də böyük artımlar gözlənilir. Bu da ki dövlət büdcəsinə gələcək əlavə gəlirlər deməkdir”.

GÜRCÜSTAN CİDDİ SİYASİ TƏLATÜMLƏ ÜZ-ÜZƏ

Avropadan üzvlüklə bağlı “gözlə” mesajını alan qonşu ölkədə siyasi gərginlik artıb. Müxalifət iqtidarı siyasi sərəştəsizlikdə, Avropa dəyərlərindən imtina etməkdə ittiham edərək fasiləsiz aksiyalara başlamaq qərarı verib. Hakimiyyət isə Aİ-nin imtina qərarında müxalifətin günahkar olduğunu iddia edir.

AZƏR NURİYEV
azernuriyev@kaspi.az

Avropadan üzvlüklə bağlı “gözlə” qərarını alan Gürcüstanda siyasi gərginlik pik həddə yüksəlib. Qərar ölkədə hakimiyyətə qarşı etirazları gücləndirib, mitinglərin sayı artıb. Müxalifət iqtidarı siyasi sərəştəsizlikdə, Avropa dəyərlərindən imtina etməkdə ittiham etməkdədir. Brüsseldə keçirilən əsas sammitdə Aİ-nin 27 lideri Ukrayna və Moldovaya çoxdan gözlənilən bloka namizəd statusunu verib. Gürcüstan isə statusu almayıb. Yalnız “perspektivli ölkə” kimi göstərilib. Halbuki, 4 milyon əhalisi olan Gürcüstan özünü çoxdan Avropa dövləti hesab edir, baxmayaraq ki, onun coğrafi məsafəsi və Cənubi Qafqaz regionunda Rusiya, Azərbaycan, Ermənistan və Türkiyə ilə sərhəddə yerləşməsi kontinental mənsubiyyətlə bağlı suallar yaradır. Brüsselin qərarı məlum olduqdan sonra 60 minə yaxın nümayişçi Tbilisi küçələrinə çıxaraq məyus olduqlarını bildirib, Aİ-yə üzvlük tələbini irəli sürüb. Uğursuzluğa baxmayaraq, Gürcüstan prezidenti Salome Zuraşvili bildirib ki, ölkənin Avropa perspektivini tanımaq “tarixi addım”dır.

İKİLİ STANDART, YOXSA...

Avropa Komissiyası bəyan edib ki, Gürcüstan bu statusu almaq üçün şərtləri yerinə yetirməlidir. Göründüyü kimi, uzun illərdə Avropaya inteqrasiya yolunda ciddi işlər görün, hətta buna görə sarsıdıcı zərbələr alan Gürcüstanı prosesdən kənarda saxlayıblar. Bəs görəsən, bu addımı növbəti dəfə ikili standart adlandırmaq olarmı? Prosesləri analiz edərkən bunun belə olduğu qənaətinə gəlmək mümkündür. Ölkənin belə duruma salınmasının səbəbi, sözsüz ki, Ukrayna müharibəsidir. Rəsmi Tbilisi ilk gündən bu müharibədə neytral mövqə tutub ki, bu da Qərbi qane etmir. Rusiyaya qarşı tətbiq edilən sanksiyalar faktiki olaraq təsirsizdir və bu da Avropanı narazı salır. Neft və qaz satışından daxil olan vəsaitlər günbəgün artır və Rusiya da Ukraynada geri çəkilməyə oxşamır. Gürcüstan hakimiyyəti də bunları nəzərə alaraq Rusiya ilə münasibətləri gərginləşdirməyə getmir. Bu durum Qərbə xoş gəlmədiyindən Gürcüstana qarşı belə münasibət sərgilənir.

Vəziyyətdən yararlanmağa çalışan gürcü müxalifəti isə xalqı küçələrə çıxmağa çağırır. Gürcüstan müxalifəti əmindir ki, ölkənin Avropaya yolunda ən böyük maneə “Gürcü Arzusu” partiyasının qurucusu, milyarder Bidzina İvanişvildir.

HAKİMİYYƏTƏ ULTIMATUM NƏTİCƏ VERƏCƏKMİ?

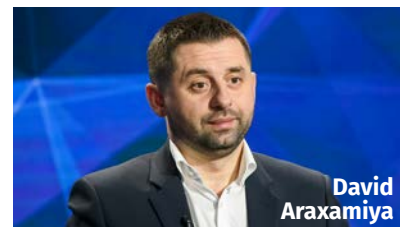
Müxalifət artıq ölkə rəhbərliyinə ultimatum təqdim edib və tələblərin yerinə yetirilməsi üçün bir həftə vaxt verib. Tələbnamədə deyilir ki, əgər İrakli Qaribaşvili başda olmaqla hökumət bir həftə ərzində istefa verməsə, müxalifət iyulun 3-dən Tbilisinin mərkəzində çadırlar quraraq fasiləsiz mitinglərə başlayacaq. Müxalifət hakimiyyətdən “milli bərabərlik hökumətinin” təşkil edilməsini də tələb edir. “Sirtsxviliya” (Rüsvayçılıq) qeyri-hökumət təşkilatının lideri Şota Diqmelaşvili bu qənaətdədir ki, hakimiyyət “avrointerqasiya prosesi”ni iflasa uğradıb və nəticədə Gürcüstana Aİ üzvlüyünə namizəd statusu verilməyib. Növbəti mitinqdə tələbin oliqarxların Gürcüstanın siyasi-ictimai həyatından kənalaşdırılması olacağı bildirilir. Müxalifət hesab edir ki, “milli bərabərlik hökumətinə” siyasətçilər yox, peşəkarlar daxil olmalı, bu texniki hökumət Aİ-nin bütün tələblərini icra etməli və ölkəni növbədənkənar parlament seçkisinə hazırlamalıdır.

“SATQINLAR VƏ DÜŞMƏNLƏR”

Gərginlik o həddə çatıb ki, baş nazir İrakli Qaribaşvili ölkənin Aİ-yə namizəd statusu almamasına səbəb olan “satqınlar və düşmənlər”in olduğunu deyib, hətta onların adlarını da çəkib. Müxalifət Qaribaşvilinin Gürcüstana Aİ üzvlüyünə namizəd statusunun verilməsinin

ləngiməsinin heç bir halda fəlakətli olmadığı barədə fikirlərinə də etiraz edir. Baş nazir bildirib ki, ölkə Aİ-dən onun Avropa istəklərinin puça çıxmıyacağına dair rəsmi sənəd alıb. Müxalifətdəki Milli Hərəkətin tanınmış nümayəndəsi Xatiya Dekanoidze Qaribaşvilini “qul və qorxaq” adlandırır. Qaribaşvili isə imtina cavabının alınmasında müxalifəti günahlandırır: “Məhz sizin “söylərinizlə” biz Ukrayna və Moldovadan fərqli olaraq, müvəqqəti imtina aldığımız. Parlamentin keçmiş spikeri David Bakradzenin Brüsselə necə getdiyini və bizə vizasız rejim verilməməsinə xahiş etdiyini xatırlayıram. Mən müxalifət nümayəndəsi Georgi Kandelakinin Brüsseldə etdiyi iyrənc işlərdən danışmayacağam. Bu, hamıya məlumdur”.

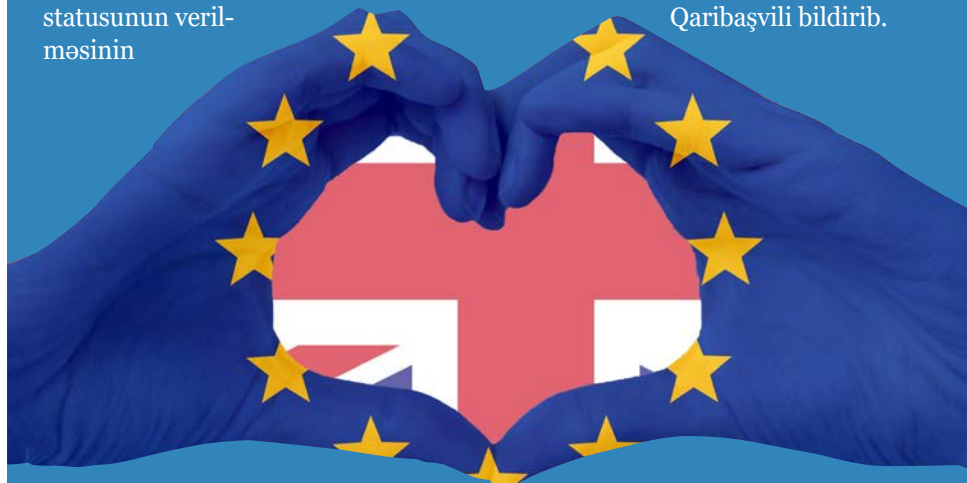
Qaribaşvili Gürcüstanın Aİ və digər Avropa ölkələrindəki keçmiş səfiri, indi isə müxalifətdəki “Lelo” Partiyasının siyasi katibi olan Salome Samadaşvilini də sərt tənqid edib. Baş nazirin sözlərinə görə, Samadaşvili diplomat işləyərkən əldə etdiyi bütün əlaqələrdən istifadə edib və Gürcüstanın namizəd statusundan məhrum olması üçün söylər göstərib. Burada, parlamentdə hələ də Brüsselə gedib ölkəmizə qarşı xəyanət edən insanlar var, avropalı tərəfdaşlar bu barədə mənə birbaşa deyirlər”, - deyərək Qaribaşvili bildirib.

**GÜRCÜSTANIN
XARİCDƏKİ DÜŞMƏNLƏRİ**

Qaribaşvili daxili satqınlardan xarici düşmənlərə də keçib və ilk sırada Ukrayna Ali Radasında “Xalqın qulluqçusu” fraksiyasının lideri David Araxamiyanı göstərib. Baş nazir deyib ki, dediklərinə görə cavabdehdir və o, Araxamiyanın Gürcüstana namizəd statusunun verilməməsinə tələb etdiyi barədə məlumatı Avropa və Amerika siyasətçilərindən alıb. Qaribaşvili deyib ki, Araxamiya avropalılara ultimatum verib, Gürcüstana böhtan atıb, onu Rusiya şirkətlərinə Qərbin sanksiyalarından yan keçməsinə kömək etməkdə ittiham edib.

Qaribaşvili Gürcüstanın Ukraynadakı münaqişədən uzaqlaşmasını status almamasının digər səbəbi adlandırır. O, Gürcüstanın İraq, Əfqanıstan, Kosovo və Mərkəzi Afrika Respublikasına rekord sayda əsgər göndərdiyini xatırladı. “35 nəfər beynəlxalq terrorizmlə mübarizədə dünya sülhü ideyası, NATO və Avropa İttifaqı ilə inteqrasiya uğrunda həlak olub. 500-ə yaxın əsgər ağır yaralanıb. Bu gün bizə birbaşa deyirlər ki, Ukrayna müharibə vəziyyətində olduğu üçün status alıb. Bəs bu gün bizdə müharibə olmadığına görə Gürcüstan cəzalandırılmalıdır?! Bunun mənası nədir?!” – Qaribaşvili fikrini tamamlayıb.

ABS "ƏRƏB NATO-SU" YARATMAQ İSTƏYİR

Vaşinqton Yaxın Şərqdəki ən yaxın müttəfiqlərini səfərbər etmək istəyir, onlar da tarixi fürsətdən istifadə etməkdən çəkinmirlər. Amma ideyanın əleyhinə çıxanlar da var. Hər şey Baydenin regiona səfərindən sonra dəqiqləşəcək.

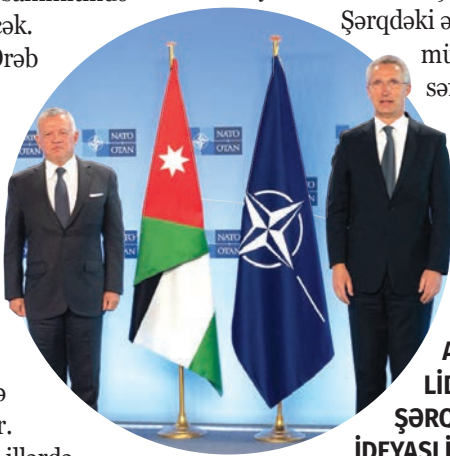

AZƏR NURİYEV
azernuriyev@kaspi.az

Qərblə münasibətləri günbəgün pisləşən Rusiya sanksiyalara və hədələrə baxmayaraq, Ukraynada əməliyyatlarını davam etdirir. Görünən odur ki, iqtisadi sanksiyalar Rusiyaya real pul kütləsinin hərəkətini dayandıрмаğa gətirib çıxarmayıb. Qərb də Kremli təcrid planını reallaşıdırı bilmir. Mühəribənin davam etməsinə baxmayaraq, Avropaya gedən neft-qaz kəmərləri fəaliyyətdədir. Qərb, xüsusən də, Birləşmiş Ştatlar isə əlini yanına salıb durmaq niyyətində deyil. Onlar Rusiya ətrafında təcrid halqasını daha da gücləndirməyə çalışırlar. ABŞ prezidenti Co Baydenin yeni doktrinasında bu məsələlər də öz əksini tapıb. Yaxın Şərqdəki strateji müttəfiqləri ilə münasibətləri aktivləşdirməyi qarşıya məqsəd qoyan Bayden bölgəyə kritik səfərə hazırlaşır. Hətta bu səfəri bir çoxları “Yaxın Şərq NATO-su”nun (“Ərəb NATO-su” da demək olar) yaradılacağı istiqamətində ilk addım kimi qiymətləndirirlər.

BAYDENİN YENİ DOKTRINASINDAN GÖZLƏNTİLƏR

Beləliklə, prezident kürsüsünə əyləşdikdən sonra ilk dəfə Yaxın Şərqə səfər edəcək Ağ Ev rəhbəri iyulun 13-14-də İsraildə, iyulun 15-16-da Səudiyyə Ərəb-istanında olacaq və Körfəz Əməkdaşlıq Şurası ölkələrinin sammitində iştirak edəcək. Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri (BƏƏ), Qətər, Küveyt, Oman, Misir, İraq və İordaniya liderləri də bu sammitə qatılacaqlar. ABŞ-in son illərdə Səudiyyə ilə münasibətləri bir sıra fikir ayrılıqlarına görə soyuq olub. Səudiyyə Ərəbistanının yüksək vəzifəli məmurlarının səudiyyəli jurnalist Camal Qaşqıncının qətlinə əli olması ilə bağlı ittihamlar, həmçinin Baydenin prezidentlik kampaniyası zamanı bununla bağlı tənqidi sözləri yaddan çıxmayıb. Vaşinqtonun ikinci güclü ərəb dövləti - BƏƏ ilə münasibətləri də çox gərgindir.

Ona görə də ABŞ-a indiki mərhələdə öz təhlükəsizliyini, iqtisadi və diplomatik maraqlarını effektiv şəkildə təşviq etmək üçün münasibətlərin yenidən qurulması lazım idi. Rusiyanın Ukraynaya qarşı silahlı təcavüzü bu prosesin sürətlən-dirilməsinə şərait yaradıb. İndi ABŞ Yaxın Şərqdəki ən yaxın müttəfiqlərini səfərbər etmək istəyir, onlar da tarixi fürsətdən istifadə etməkdən çəkinmirlər.

Yeri gəlmişkən, Bayden səfər ərəfəsində bölgədə ən yaxın müttəfiqi hesab olunan İordaniya liderinin dili ilə hədəfini açıqlayıb. Kral II Abdullah CNBC telekanalına müsahibəsində bildirib ki, İordaniya Yaxın Şərqdə NATO-ya bənzər hərbi ittifaqın yaradılması ideyasını dəstəkləyir: “Mən Yaxın Şərqdə NATO-nu ilk dəstəkləyənlərdən biri olacağam. İstərdim ki,

regionun daha çox ölkəsi bu ittifaqda iştirak etsin". Monarxın qeyd etdiyi kimi, təklif olunan ittifaqın baxışı aydın, rolu kifayət qədər konkret olmalıdır. Eyni zamanda, kral İordaniyanı NATO-nun tərəfdaşı adlandırır və ölkəsinin onilliklər ərzində Şimali Atlantika Alyansı ilə fəal əməkdaşlıq etdiyini qeyd edib. Yaxın Şərq nizamlanmasından danışarkən o, Fələstin və İsrail arasındakı münafişlərin regionda əməkdaşlığa maneə ola biləcəyinə diqqət çəkib. "İki tərəfin (fələstinlilər və israillilərin) danışıqlardan imtinası regionda sabitliyi pozacaq və regional layihələrin həyata keçirilməsinə mənfi təsir göstərəcək", - deyib. Qeyd edib ki, müdafiə alyansı konsepsiyası işlənilməlidir. "Missiyanın proqramı çox aydın olmalıdır. Əks halda, hamını çaşıdıracaq", - deyərək kral bildirib. Onun sözlərinə görə, Yaxın Şərq ölkələri Ukraynada hərbi əməliyyatlar nəticəsində yaranmış problemləri neytrallaşdırmaq üçün fəaliyyətləri əlaqələndirməyə başlayır. Kral əmindir ki, münafişlərin nəticələri region dövlətləri arasında birliyin aktuallığını artırır.

“HİZBULLAH” YENİ TƏŞƏBBÜSƏ QARŞIDIR

İordaniya liderinin yeni NATO-ya daha çox yerli oyunçuların qoşulmasının zəruriliyi ilə bağlı sözləri ərəb mediasında birmənalı qarşılanmayıb. Son illər yəhudi dövləti ilə rəsmi münasibətləri normallaşdırmaq istəyini ifadə edən ölkələrin sayının artmasına baxmayaraq, heç də hamı İsrailə müdafiə ittifaqı çərçivəsində əlaqələri rəsmiləşdirməyə hazır deyil. Fələstin dosyesi İsrailin qonşularının xarici siyasətinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir etməkdə davam edir.

“Yaxın Şərq NATO-su”nun yaradılması təşəbbüsü on ildən artıqdır müzakirə olunsa da, Ukraynadakı münaqişə onun aktuallığını daha da artırıb. “Ərəb NATO-su” konsepsiyası ilk növbədə İran iqtisadiyyatına “maksimum təzyiq” göstərmək, onun hərbi imkanlarının məkanını əhəmiyyətli dərəcədə daraltmaq ideyasına aludə olan Donald Trampın dövründə geniş müzakirə olunub. Öz növbəsində “Hizbullah” silahlı qruplaşması da “Yaxın Şərq NATO-su”nun yaradılması ideyasını tənqid edib. Təşkilatın baş katibinin müavini Şeyx Naem Qasim bəzi ərəb ölkələrinin İsraillə yeni hərbi ittifaqlar yaratmaq cəhdlərinə qarşı olduqlarını deyib.

ƏVVƏLİ 70 İL ÖNCƏYƏ GEDİB ÇIXAN İDEYA REALLAŞACAQMI?

ABŞ Dövlət Departamentinin keçmiş xüsusi nümayəndəsi Frederik Hof xatırladır ki, NATO-nun Yaxın Şərq versiyasını yaratmaq cəhdlərinin başlanğıcı yetmiş il əvvəlcə gedib çıxır: “Əvvəlcə ABŞ Misirin regionda aparıcı rol oynamasına çalışdı. Böyük Britaniya

isə İraqa üstünlük verdi". Ekspert izah edir ki, bu təşəbbüs 1958-ci ilin iyulunda İraq çevrilişi ilə yekunlaşdı. Yerli əhəmiyyətli hərbi blok yaratmaq ideyasını yeniləmək üçün başqa bir cəhd, görünür, Vaşinqtondan deyil, regional paytaxtlardan gəlir. "Kral

Yaxın Şərqdə NATO-ya dəstəyini ifadə etdi, lakin xəbərdarlıq etdi ki, missiya aydın olmalıdır. O, missiyanın nə ola biləcəyi barədə heç bir fikir bildirmədi”, - deyər ekspert bildirib. Hof qeyd edir ki, İordaniya kralı hazırda ölkəsini problemlər fırtınasından keçirməyə

çalışır. “Ölkədə neft yoxdur, su çox azdır və çörək bişirmək üçün buğdaya ehtiyac var. Buğda da adətən Ukraynadan gəlirdi”, - ekspert izah edib. İstənilən halda, hər şey Baydenin səfərindən sonra bəlli olacaq. Yeni təşəbbüsün reallaşb-reallaşmayacağını zaman göstərəcək.

BİR GÜNƏ UŞAĞIN HƏYATI, YANAŞMASI DƏYİŞİR, SOLĞUN UŞAĞIN YANAQLARI QIZARIR, XOŞBƏXT OLUR

“Bu günə qədər 60-70 uşaq göstərilib, Hələ də deyir ki, TAPA BİLMƏMİŞƏM”

“Belə hallar çox olur. Sağlamlıq imkanları məhdud olan uşağı doğum evində tərk edən valideynlər sonradan övladlarının yaşadıklarını biləndə əllərindən gələni edirlər ki, ona sahiblənsinlər. Ailələrlə düzgün işin qurulması onların hadisələrə baxışını dəyişir”.

Belə bir deyim var: “Bəzi uşaqlar ana bətnindən, bəziləri isə qəlbindən doğulur”. Sevgiyə, qayğıya möhtac olan, yaşayacağı qəlbi seçən uşaqlarla bağlı söhbətəşdik. Müsahibimiz Sosial Xidmətlər Agentliyinin Övladlığagötürmə departamentinin müdiri Cavid Şahmalıyevdir.

● **Cavid bəy, övladlığagötürmə prosesi Azərbaycanca necə aparılır? Üstünlük və tələblər nədir?**
● Övladlığagötürmə uşağın maraqları və mənafeyi nəminə baş verməlidir. Proses təkmərkəzli deyil, uşaqmərkəzli aparılmalıdır. Namizəd valideynlər müraciət etdikdə uşağın onlara uyğunlaşdırılması ən vacib faktordur. Bu da qanunvericiliklə tənzimlənir. Bizim işimiz uşaqlar üçün ən uyğun, düzgün ailələri müəyyənəşdirməkdir. 2019-cu ilin 1 noyabrından övladlığagötürmə sahəsində yanaşma dəyişib. Hazırda bu səlahiyyətlər Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiə Nazirliyində cəmləşib. Övladlığagötürməyə dair bütün proseslər elektron şəkildə aparılır. Şəxs övladlığa uşaq götürmək üçün evində kompüterini açıq, sayta daxil olur, övladlığagötürmə alt sistemina “tık”layır. Hələ müraciət etməzdən öncə hüququnun, istəyinə uyğun uşağın olub-olmadığını rahat şəkildə test edə bilər. Uyğundursa, ərizə bölməsinə müraciət edir. Ərizə isə elektron notarial qaydadadır. Bu ərizə həm onların övladlığa götürmək üzrə istəyi, həm də birgə yaşayanların razılığı, onlar barəsində olan informasiyanın digər qurumların məlumat bazalarına inteqrasiyalarına dair razılıqdır. Yeni bu bax

verdikdən sonra artıq vətəndaş evinə gəlir, şəxsi kabinetindəki sualları cavablandırır, uşaqla bağlı istəklərini qeyd edir. İkinci mərhələ övladlığagötürmənin uşağın mənafeyinə uyğunluğunun müəyyən edilməsi mərhələsidir. Bu mərhələlər beynəlxalq təcrübə əsasında həyata keçirilir. 3-cü təlim, 4-cü isə görüş mərhələsidir. Daha sonra sınaq mərhələsi olur, uşaq valideynin evinə yerləşdirilir.

“YAŞI 0-1, GÖZLƏRİ, SAÇLARI RƏNGLİ OLSUN”
● **Seçim meyarları necədir və nəyə əsasən uşaqdan imtina edilir?**
● Uşağı valideyn deyil, alqoritm seçir. Namizəd valideyn şəxsi kabinetdə uşağın videosuna, fotosuna baxır, razılaşsın, qərarını verir, müəssisədə görüş mərhələsi başlayır. Görüşlərin məqsədi uyğunlaşmadır. Bağlılığın formalaşması 1 yaşına qədər uşaqlarda 1 ay, böyüklərdə 2-3 aya yekunlaşır. Elə valideyn var ki, bu günə qədər 60-70 uşaq göstərilib, hələ də deyir ki, tapa bilmədim. Elə valideyn də var ki, ilk gördüyünə bağlanıb. Valideyn

“Onlar da şirin, şəkər uşaqlardır. Bəzən sağlamlıq imkanları məhdud olan uşaqla uyğunlaşmaqdan qorxurlar. Əslində, belə uşaqlar daha rahat uyğunlaşır. Çünki kaprizləri yoxdur”.

namizədlər də var ki, sırf öz istəklərinə uyğun uşaq istəyirlər. Yaşı 0-1, gözü, saçları filan rəng olsun və s. Namizədin təfəkkürü, psixologiyası, hadisələrə baxışı, dünyagörüşü prosesin az və yaxud çox çəkməsinə təsir göstərir. Elə hallar da olur ki, ailə 3-5 yaş istəyi qoyur, 10 yaşa razı olur”.

“SEVGİ NİFRƏTƏ ÇEVİRİLƏ BİLƏR”
● **Cavid bəy, bəzi valideynlər övladlıq olduğunu uşaqdan gizlədirlər. Sosial işçi monitoring aparanda bu, problem yaradır?**
□ Yeni qanun valideyn namizədlərə tövsiyə edir ki, 4-6 yaş arasında uşağın övladlığa götürüldüyünü onlara bildirsinslər. Bu, hələ ki, tövsiyədir. Proses boyu davamlı şəkildə namizəd valideynləri qiymətləndiririk. Əgər onlar uşaq mərkəzli prosesə gəlməyiblərsə, bu düşüncəyə dəvət etməyə çalışırıq. Uşaq mərkəzli düşüncənin valideyn bunu gizlətmir. Uşağın haqqıqəti bilməsinin onun fərdi inkişafına müsbət təsir edəcəyini izah edirik. Gələcəkdə kənardan eşidəcəyi təqdirdə, bu, bağlılığa ciddi zərər vurur. Sevgi nifrətə çevrilə bilər. Biz bütün ehtimalları bildiririk. Uşaqlar sevgiyə bağlanırlar. Sevgi varsa, o uşaq öz doğma valideynlərini tanısa belə, heç zaman sevgini tərk etməyəcək. Bilmək onların haqqıdır. Körpəlikdən bağlılıq kimədirsə, ata da odur, ana da. Əvvəlki övladlığagötürmə təhlili zamanı görürük ki, uşaqlar onsuz da vaxtı çatanda şübhələnir, bilirlər. Biz belə situasiya ilə qarşılaşdıqda bu mövzunu açmırıq. Amma yenə də valideynlərlə təkbətək söhbətlərimizdə psixoloqun dəstəyi ilə onlara kömək edə biləcəyimizi bildiririk.

“BİRİ VAR İDİ, BİRİ YOX”...1

● **Bəzən də valideynlər bunu necə açıqlayacaqlarını bilmirlər.**
● Körpəlikdən asılmaq lazımdır. Körpədirsə, düşünməyin ki, uşağın dili yoxdur, başa düşmür, böyüyəndə bilər. Böyüyəndə çətin olur. Çalışın körpə yaşında nağıllarla, laylalarla uşağın övladlığa götürüldüyünü ona çatdırın. Məsələn, “biri var idi, biri yox idi. Bir uşaq var idi, onu bir mələk dünyaya gətirdi, sonra qayğısına qalmağa başqa mələk gəldi”. Beynəlxalq təcrübəyə görə, 4 yaşından yuxarı uşaqla bu barədə danışmaq olar.

● **Dövlət nə qədər qayğı göstərsə də, uşaqların simasında kədər var. Nə üçün orada həmişə “qış”dır?**
● İnsanın birinci təməl haqqı fiziki tələbatdır. Uşaq valideyn himayəsindən məhrum olur. İlk növbədə onu yedizdirmək lazımdır. İkinci təməl haqq - sığınacaq olmalıdır. Bu iki faktor bu gün ənənəvi müəssisələrdə təmin edilir. Orada təhlükəsizliyi təmin edəcək hər şey var. Amma bir insanın şəxsi, fərdi inkişafı üçün ondan sonra gələn təməl haqqı var ki, bu da sevgidir. Bir uşağın həyatında bağlana biləcəyi şəxs olmalıdır. O, doğma valideyni olmaya da bilər. Uşağın emosional, əqli, fiziki inkişafı üçün erkən yaşlarında bağlılığı çox əhəmiyyətlidir. Bu bağlılıq ailədə olur. Müəssisələrdə uşaq davamlı şəkildə kiməə bağlana bilmir. İşçilər, növbələr dəyişir. Belə olduqda, bir müddətdən sonra artıq bağlılıq travması yaranır və inamsızlıq olur. Uşaq özünü təhlükəsiz hiss etmir, bağlanmağa ehtiyat edir. Böyüdükcə bu, onun mənafeyi, psixoloji, fiziki inkişafında ciddi maneələr yaradır. Ona görə də, ailə qayğısı təşviq olunur. Yalnız ailə

“Uşağı valideyn deyil, alqoritm seçir. Namizəd valideyn şəxsi kabinetdə uşağın videosuna, fotosuna baxır, razılaşsın, qərarını verir, müəssisədə görüş mərhələsi başlayır. Görüşlərin məqsədi uyğunlaşmadır. Bağlılığın formalaşması 1 yaşına qədər uşaqlarda 1 ay, böyüklərdə 2-3 aya yekunlaşır”.

qayğısında uşaq potensialını tam şəkildə ortaya qoya bilər. Bağlılıq uşağa fərdilik verir. Uşaq özünü şəxsiyyət kimi hiss edəndə ünsiyyətə meyilli olur, onun arzuları formalaşır. Arzular formalaşdıqca yaradıcılıq qabiliyyəti ortaya çıxır. Uşağın üzünü günəşli, gələcəyini parlaq edən məhz odur. Bağlılıq hissi sevgi fonunda müşahidə olunanda onun üçün hər gün günəşli, işıqlıdır. Bu səbəbdən cəmiyyət olaraq ailə əsaslı qayğıya dəyər verməliyik.

● **Himayədar ailə qayğısı nədir?**
● Hər uşaq övladlığa verilə bilməz. Əgər bu gün 1591 valideyn himayəsindən məhrum uşaq varsa, onlardan yalnız 60-nı övladlığa veririk. Yerdə qalanların valideyni var. Övladlığa o uşaqlar verilir ki, valideynləri vəfat edib və onlara baxan yoxdur. Bəzi uşaqların valideynləri isə notarial qaydada uşaqlarının övladlığa verilməsinə razıdırlar. Amma yerdə qalan digər hallarda uşaqlar müəssisədə qalmağa davam edir. Himayədar ailə qayğı modeli imkan verəcək ki, bundan sonra müəssisəyə düşəcək uşaqları ailə qayğısına verək. Himayədar ailə olmaq istəyənlərlə müqavilə imzalanır. Proses eyni - övladlığagötürülmə kimi olacaq. Amma qəyymu nazirlikdir. O, öz doğma valideyni kimi baxacaq, amma bizə kömək edəcək ki, uşağı öz valideyninə qaytararaq. Rəhmli, mərhəmətli, qayğıya dəyər verən şəxslər müraciət edə bilər. Dövlət himayədar ailələri də maddi cəhətdən dəstəkləyəcək. Şans var ki, biz uşaqları öz ailələrinə qaytararaq. Bu prosesin adı reinteqrasiyadır. Müəssisədə olan uşaqların ailələrinə səfər edir, səbəbləri araşdırırıq. Ailədə uşağa qarşı zorakılıq varsa, qaytarmırıq. Əgər uşağın ailədə mənafeyinə zidd məqam yoxdursa, sadəcə ailəni gücləndirməklə uşağı ailəyə qaytarırıq.

● **Məhdudiyyətlər övladlığagötürmə prosesini ləngidir...**
● İnsanlar həmin uşaqları sağlam hesab etmirlər. Onlar da sağlamdır. Bizim kimi yeyir, içir, bir ürək daşıyır. Amma müəyyən məhdudiyyətləri var. Bu da övladlığagötürmə prosesini əngəlləməməlidir. Onlar da şirin, şəkər uşaqlardır. Bəzən sağlamlıq imkanları məhdud olan uşaqla uyğunlaşmaqdan qorxurlar. Əslində, belə uşaqlar daha rahat uyğunlaşır. Çünki kaprizləri yoxdur. Onlar üçün önəmli olan ailə qayğısıdır və ona açıqdırlar. Valideyn namizədlər var ki,

“CİNSİ, YAŞI, SAĞLAMLIĞI ÖNƏMLİ DEYİL”

● **Sağlamlıq imkanları məhdud olan uşaqlarla bağlı vəziyyət necədir? Onların övladlığaverilmə prosesi çətin olur?**
● Bütün dünyada övladlığaverilmədə çətin hesab edilən iki kateqoriya var. Biri sağlamlıq imkanları məhdud olan, digəri 3 yaşından yuxarı uşaqlardır. Bunun obyektiv səbəbləri də var. Bəziləri lap körpəlikdən, daha az travma alan uşağın övladlığa götürülməsinə meyillənirlər. Belə olan halda 3 yaşından yuxarı uşaqların verilməsi çətinləşir. Əlilliyi olan uşaqlarla bağlı məsələyə gəldikdə, valideyn birmənalı olaraq sağlam uşaq istəyir. Məqsəd belə uşaqların övladlığa götürülməsi prosesini təşviq etməkdir. Zaman keçdikcə, görürük ki, prosesdə qayğıya dəyər verən, uşaq mərkəzli düşüncə şəxslərini də sayı artır. Əsas məsələ budur ki, qayğıdan məhrum olan bir şəxsi qayğı ilə təmin edək. Cinsi, yaşı, sağlamlığı önəmli deyil.

● **Onlara sahib çıxanları cənnətlik adlandırırırsınız?**
● Bəli. Onlar, məncə, daha üst şəxsiyyətlərdir. Sağlamlıq imkanları məhdud olan uşağı övladlığa götürən şəxs öz rahatlığını qurban verir. İnsan vaxtını, ömrünü ehtiyacı olan insana bağışlayırsa, cənnətlidir.

● **Övladından “xəstə” olduğu üçün imtina edən valideyn nə vaxtsa peşman olub, yenidən müraciət edibmi?**
● Cəmiyyətdə sağlamlıq imkanları məhdud olan uşaqlarla bağlı miflər çoxdur. “Bu uşağı tərk et”, “bundan sənə övlad olmaz”, “onsuz da ömrü qusadır” kimi fikirlərlə valideynlərə təzyiq edirlər. Bu, bizim reallığımızdır. Bizdə də elə ailə olub. Uşaq doğulanda məhz bu səbəblərdən, “yaşamaz” deyərək tərk ediblər. Uşağın 6 yaşı olanda valideyni tapdıq və ailəsinə reinteqrasiya etdik. Biz məlumat verəndə onlar təəccüblərini gizlədə bilmədilər. Gözləri yaşardı. “Bu uşaq yaşayır?”, “Biz niyə onu tərk etdik?” kimi suallarla özlərini müəhəkimə etdilər. Belə hallar çox olur. Sağlamlıq imkanları məhdud olan uşağı doğum evində tərk edən valideynlər sonradan övladlarının yaşadıklarını biləndə əllərindən gələni edirlər ki, ona sahiblənsinlər.

Fotolar: Sabir Məmmədov / Global Media Group

BALIN BAL OLMAYAN BAZARI

“Təklif tələbdən çoxdur, üstəlik, idxal da var. İstehsal çoxdursa, ixrac edilməlidir. Azərbaycan balı “premium” məhsullar sırasındadır. Çünki bu bal mədəni əkinlərdən deyil, vəhşi təbiətdən əldə edilir. Beynəlxalq sərgilərə çıxmaq lazımdır.

Bunun üçün dövlətin qayğısı olmalıdır. Bahalı sərgilərdə iştirak etmək bir arıcının işi deyil”

AYGÜN ASIMQIZI
aygunasimqizi@kaspi.az

Son 13 ildə Azərbaycanda bal istehsalı 4,8 dəfə, arı ailələrinin sayı 4,4 dəfə artıb, arıçılıqla məşğul olan təsərrüfatların hər birinə orta hesabla düşən arı ailələrinin sayı isə 11,1-dən 18,8-dək yüksəlib. Bu, Dövlət Statistika Komitəsinin arıçılıq məhsullarının istehsalı haqqında bu günlərdə yaydığı məlumatdır. Bəli, bir çox arıçılar son illər öz təsərrüfatlarını böyüdüblər, istehsalı artırıblar, ancaq bal satışında problem yaşayırlar. Onlardan biri də arıçı Ruslan Hüseynovdur. O deyir ki, dövlət subsidiya verir, təsərrüfatını ildən-ilə böyüdür, amma son bir neçə ildə bal satışında problemlə üzləşir: “Daimi müştərilərimiz var. Bal yarmarkasında iştirak edirəm. Sosial şəbəkə səhifəsində ödənişli reklamlardan yararlanıram, ancaq yenə də əvvəlki satış həcminə nail ola bilmirəm. Hətta arıçılar tanıyıram ki, məhsulunu, demək olar ki, sata bilmir. Bu il satış daha zəifdir. Əvvəl 15-20 kiloqram alan müştərilərimiz indi 7-8 kiloqram alır”.

İSTEHSAL ARTACAQ, NƏ ETMƏLİ?

Son vaxtlar bir çox arıçıların bu tipli fikirlərini eşidirik. Düzdür, pandemiya dövründə bal yarmarkası təşkil edilmədi. Üstəlik, bu dövrdə əhalinin alıcılıq qabiliyyəti aşağı düşmüşdü. Amma onu da nəzərə

Bədrəddin Həsərov

almaq ki, bal yarmarkası ildə cəmi bir dəfə keçirilir. Üstəlik, bütün arıçıların orda iştirak etməsi mümkün deyil. Arıçılar problemin əsas səbəbi kimi bal idxalını da göstərirlər. İdxal olunan bal yerli məhsulu sıxışdırır. Belə fikirlər də səsləndirilir ki, təklif çoxdur, tələb az. Bəs çıxış yolu nədir? İşğaldan azad edilən torpaqlar da arıçılığın inkişafı cəhətdən perspektivli ərazi hesab edilir. Yaxın vaxtlarda istehsal daha da artacaq. Bəs nə etməli?

QIDA ZƏNBİLİNDƏ BAL OLSA...

Azərbaycan Arıçılar Assosiasiyasının İdarə Heyətinin sədri Bədrəddin Həsərov deyir ki, istehsalçıların satışda problemlə üzləşməsinin kompleks səbəbləri var: “Əhalinin alıcılıq qabiliyyəti aşağı düşüb. Digər tərəfdən, idxal edilən daha ucuz bal bazarda çoxdur. Assosiasiya olaraq bir neçə dövlət qurumuna, hətta ölkə başçısına müraciət etmişik ki, bal idxalına hansısa formada məhdudiyyət qoyulsun. Ya bal idxalında rüsum artırılsın, ya da tamamilə qadağa qoyulsun. Dünyada iki təcrübə var. Burda məqsəd həm daxili istehsalı, həm də arıçılığın inkişafını qorumaqdır. Çünki təbiətdəki tozlanmanın 85 faizi bal arılarının payına düşür. Balın satışında olan çətinliklərin bu sahəyə marağı azaldacağını düşünürük. Elə ölkələr var ki, bal qida zənbilində daxildir, ancaq bizdə elə deyil. Qida zənbilində bal olsa, orduya, dövlət müəssisələrinə qida kimi xeyli bal verilir, əlavə satış olar”.

“PREMIUM” RƏFLƏRƏ ÇIXMALIYIQ”

B.Həsərov bildirdi ki, hazırda ölkəmizdə bala 6000 ton tələb var. İstehsal isə 7000 tondur. Təklif tələbdən çoxdur, üstəlik, idxal da var. İstehsal çoxdursa, ixrac edilməlidir. Amma Həsərov bildirdi ki, xarici bazarda qiymətlərlə ayaqlaşma bilmirik: “Dünya bazarda daha ucuz ballar var, onlara qiymət cəhətdən uduzacağıq. Ancaq keyfiyyət məsələsindən çıxış edərək dünya bazara çıxmaqla bilmirik. Azərbaycanın bal məhsulları “Premium” məhsullar sırasındadır. Çünki bu bal mədəni əkinlərdən deyil, vəhşi təbiətdən əldə edilir. Məhsulumuzun “premium” rəflərə gedib çatmasına çalışmalıyıq. Azərbaycan balının güclü təbliğat kampaniyaları keçirilməli, reklam

çarxları hazırlanmalıdır. Beynəlxalq sərgilərə çıxmaq lazımdır.

Bunun üçün dövlətin hansısa diqqəti, qayğısı olmalıdır. Çünki bahalı sərgilərdə iştirak

etmək bir arıcının işi deyil”.

“RÜSUM ARTSA, ALICI ƏZİYYƏT ÇƏKƏCƏK”

İqtisadçı Xəlid Kərimli deyir ki, “alıcı həmişə ucuz mala yönəlir” yanaşması doğru deyil, sadəcə işin düzgün təşkili vacibdir: “Məhsulun keyfiyyətlidirsə, satışı üçün bu məqamdan yararlanmaq lazımdır. Sahibkar alıcını balının keyfiyyətli olmasına inandırmalıdır. İnandırma bilmirsə, bu, sahibkarın problemdir. Sahibkar bacarmırsa, sahibkarlarla işləyən assosiasiyalar, birliklər, dövlət agentlikləri bu işdə onlara kömək etməli, yerli məhsulumuzun daha keyfiyyətli, faydalı və təbii olduğunu alıcılara çatdırmalıdır”.

X.Kərimlinin sözlərinə görə, idxalla bağlı qadağa bazarda balın qiymətini artırma bilər: “Təklif edilir ki, idxal zamanı müəyyən rüsumlar tətbiq edilsin. Bu zaman idxal olunan balın qiyməti də artacaq. Nəticədə fermerlər ballarını baha satacaqlar. Amma bundan alıcı əziyyət çəkəcək. Onda da belə çıxacaq ki, hökumət rəqabəti pozur”.

Xəlid Kərimli

SATIŞ MÜTƏXƏSSİSİ: “RƏQABƏT MÜHİTİNDƏ TƏKCƏ KEYFİYYƏTLİ MƏHSULLA İŞ BİTMİR”

Satış mütəxəssisi Azad Qəhrəmanov deyir ki, istənilən bazarda təklifin tələbdən çox olması yaşanır. Bu isə rəqabətli bazar deməkdir: “Rəqabət mühitində isə tək cə keyfiyyətli məhsulla iş bitmir. Bal istehsalçısı yalnız balının keyfiyyətinə arxayın olmamalı, həm də işinə biznes kimi yanaşmalıdır. Bazarı araşdırmalı, doğru marketing işi qurmalı, düzgün satış kanallarını müəyyənləşdirib gücünü həmin istiqamətə verməlidir”.

Satışda problem yaşadıklarını dilə gətirənlər daha çox bankada bal satışı edənlərdir, brendləşdirənlər yox. A.Qəhrəmanov bildirdi ki, markalaşma bugünkü bazarda çox vacibdir: “Bal əvvəllər markalaşan yox, bankada

Azad Qəhrəmanov

satılan məhsul idi. Yaxşı balın həmişə müştərisi olurdu. Amma zamanla gördük ki, nə qədər keyfiyyətli olsa da, markalaşma olmadığı halda insanlar sənə güvənmirlər. Məhsulun nə qədər keyfiyyətli olsa da, az sayda müştəriyə satış edə bilərsiniz. Ona görə də, markalaşmaya getmək lazımdır”.

500 KİLOQRAMA BRENDLƏŞMƏK?

Öz brendini yaradan arıçı Osman Kazimov isə deyir ki, bütün arıçıların məhsullarını brendləşdirməsi real deyil: “Brendləşmə satışa yaxşı təsir edir, üstünlükləri var, amma xərci də çoxdur. Mən böyük xərc çəkib brendləşmə etməmişəm. Çünki marketingi bilirəm, reklam sahəsində təcrübələrim var. Hər arıçı bunu bacarmır axı. Arıçı marketing, reklam, mühasibatlıq və s. üçün əməkdaşlar

tutmalı, maliyyə sərf etməlidir. Yaxud qablaşdırma üçün lazım olan aparatın qiyməti 50-60 min manatdır. İl ərzində 10 ton istehsalı olan təsərrüfatlar brendləşə bilər. Arıçı var ki, ildə 1 ton balı olur. Bu məhsulun 500 kiloqramını daimi müştəriləri alacaq. 500 kiloqrama görə brendləşmək sərf etmir”.

O.Kazimov deyir ki, insanların təmiz balı seçməkdə çətinlik çəkirlər, bu da satışda problem yaradan məsələdir: “Bir dəfə saxta bal alan adam ikinci dəfə başqa satıcılara güvənmir, gedib xarici məhsul alır. Saxta ballar bazardan çıxarılmalı, təmiz balı müəyyənləşdirməklə bağlı maarifləndirmə işi aparılmalıdır”.

Osman Kazimov

BANKLAR DA AĞILLANIB, ƏHALİ DƏ

Ekspertlər deyirlər ki, artıq insanlar əvvəlki qədər kredit götürməyə maraq göstərmirlər, çünki krediti götürməyin asan olduğunu, ödəməyin isə xeyli vaxt tələb etdiyini bilirlər. Banklar da bu gün daha çox nəzarətli və məsuliyyətli kredit verirlər.

AYGÜN ASIMQIZI
aygunasimqizi@kaspi.az

2015-ci il devalvasiyalarından əvvəl əhalinin kreditlərə yanaşması fərqli idi. İnsanlar işlərini kredit götürməklə həll edirdilər. Devalvasiyadan sonra isə kreditlərə münasibət dəyişdi. Bu proses uzun müddət davam etdi və davamlı olaraq banklar kredit götürən müştəri cəlb etmək üçün müəyyən kampaniyalar həyata keçirdilər. Son vaxtlar kredit götürənlər yenidən artır, amma yenə də o vaxtkı aktivlik yoxdur.

Üstəlik, devalvasiyadan öncəki ilə bu günün problemlili kreditlərinin məbləğində də fərq böyükdür. Devalvasiyadan öncə - 2014-cü ildə problemlili kreditlərin həcmi 1 milyard manat səviyyəsinə çatmışdı. Devalvasiya dövründə bu məbləğ çoxalsa da, hazırda 700

Əkrəm Həsənov

milyon səviyyəsindədir.

Problemlili kredit məbləğinin az olması nəyin göstəricisidir? Ümumiyyətlə, hazırda əhalinin kreditlərə yanaşması, kredit savadlılığı necədir?

DAHA EHTİYATLA KREDIT GÖTÜRÜRLƏR

Bank məsələləri üzrə ekspert Əkrəm Həsənov deyir ki, əhali kreditlə bağlı müəyyən mənada savadlanıb: "Devalvasiyadan sonra insanların kredit məsələsində daha ehtiyatlı olublar. Ən azı, xarici valyutada kredit götürməkdən çəkinirlər, devalvasiyanın nə olduğunu bilirlər. Hamını demək olmaz, amma çox insan ən azı müqavilənin müddətinə, məbləğinə, faiz dərəcəsinə diqqət yetirir. Yaxud kreditlərin ödəniş qəbzlərini atmırlar. Bilirlər

ki, müqavilə bitəndən sonra ödəniş qəbzlərini ən azı 3 il saxlamaq lazımdır".

İnsanların hələ də diqqətli yanaşmadığı məsələlərdən biri kredit müqaviləsini oxumamaqlarıdır. Ə.Həsənov bildirdi ki, ümumiyyətlə, dünyada vətəndaşlar bir qayda olaraq kredit müqaviləsini oxumurlar: "Sadəcə, dünya ölkələrinin əksəriyyətində istehlak kreditləri haqqında qanun var. O qanun vətəndaşlara verilən kredit müqaviləsində nələrin ola və ya olmaya biləcəyini müəyyənləşdirir. Banklar müqaviləyə qanunsuz nə isə daxil edirsə, məhkəmə həmin müddəaları etibarsız sayır. Çünki insanlar nə qədər savadlı olsalar belə, qanun onları qorumalıdır. Bizdə qanun kredit götürənləri qorumur. Çünki elə bir qanunumuz yoxdur".

BANKLAR İZAH EDİRLƏR Kİ...

X.Məmmədli deyir ki, istehlak kreditləri götürənlərin az olmasının digər önəmli səbəbi insanların kreditlə bağlı maariflənməsidir: "Devalvasiyalardan sonra mənasız yerə borclanmaq, ehtiyac olmadığı halda bankdan vəsait almaq, boşuna faiz ödəmək kimi məsələləri də insanlar başa düşməyə başladılar. Başa düşürlər ki, krediti almaq asandır, amma ödəmək zaman tələb edir. Çox vacib deyilsə, hər ay o kredit üçün büdcədən vəsait ayırmağa lüzum görmürlər. Mətbuat və Mərkəzi Bank tərəfindən mütəmadi olaraq maarifləndirmə işləri aparılır, maliyyə savadlılığı tədbirləri təşkil olunur. Banklar da kredit

üçün yaxınlaşan şəxslərə izah edirlər ki, ehtiyacdən artıq pul götürməsinlər. Çünki banklara da sərf etmir ki, vətəndaş əsassız yerə pul götürsün, sonra ödəməkdə problem yaransın".

X.Məmmədli qeyd etdi ki, kredit savadlılığının artmasının bir göstəricisi də artıq insanların kimə gəldi zəmin durmamaqlarıdır: "Devalvasiyadan öncə, çox adam deyirdi ki, filankəs xahiş etdi, "yox" deyə bilmədim. Zəminliklə bağlı da devalvasiyadan sonra kifayət qədər maarifləndirmə işi getdi. İndi artıq insanlar münasibətə görə məcbur qalıb etibar etmədikləri, maddi vəziyyəti yaxşı olmayan adamlara zəmin durmurlar".

BANKLAR KİMƏ GƏLDİ VƏSAİT VERİRDİLƏR

İqtisadçı Xəyal Kərimli deyir ki, devalvasiyadan öncə insanların kredit savadlılığının az olması ilə yanaşı, banklar da məsuliyyətsiz kreditləşməyə gedirdilər: "Bunda günahkar banklar da deyildi. 2010-cu illərdə əhalinin gəlirlərinin, əməkhaqqılarının rəsmiləşdirilməsi indiki ilə müqayisədə xeyli az idi. Ona görə, banklar insanların təkcə rəsmi deyil, eyni zamanda qeyri-rəsmi gəlirlərinə də baxırdılar. Bəzən də bu ona gətirib çıxarırdı ki, banklar kimə gəlirdi vəsait verirdilər. Mərkəzi Bank da banklar üzərində nəzarəti kifayət qədər təşkil etməmişdi. Banklar məsuliyyətsiz surətdə kreditləşməyə gedirdilər. Bu, sonradan bankların özü üçün də problemə çevrildi".

X.Kərimlinin sözlərinə görə, 2015-ci illə müqayisədə həm bankların üzərində nəzarət artıb, həm banklar böhranlardan dərəcə çıxarıb, həm insanların gəlirləri rəsmiləşir, həm də əhalinin

müəyyən qədər kredit savadlılığı artıb: "Banklar bu gün daha çox nəzarətli və məsuliyyətli kredit verirlər. Problemlili kreditlərin çoxalmasında günahın nə qədəri müştəridə idisə, bir o qədəri də bankda idi. Hər ikisi bir az məsuliyyətlenib".

KREDITLƏŞMƏDƏ MAKSİMUM HƏDD

Maliyyə və bank məsələləri üzrə ekspert Xəyal Məmmədli deyir ki, 2015-ci il devalvasiyalarından öncə istehlak krediti götürən insanların sayının indiki ilə müqayisədə çox olmasının səbəbləri var idi. O səbəblərdən biri o zaman banklar arasında "Kim daha çox kredit verəcək?", "Kim daha çox müştəri cəlb edəcək?" yarışması idi. Digər səbəb isə o vaxt istehlak kreditlərində maksimum həddin tətbiq olunmaması idi: "Müştəri banklara yaxınlaşırdı, bir bank 3000, biri 5000, digəri 7000 verə biləcəyini deyirdi. Daha çox riskə

gedən bank daha çox müştəri cəlb edirdi. Bunun fəsadları sonradan üzə çıxdı. Sonra Mərkəzi Bank tərəfindən borcun gəlirə nisbəti əmsali tətbiq olunmağa başladı. Bu əmsal bankdan asılı olmayaraq bir vətəndaşa verilə biləcək kreditin maksimum həcmi müəyyən edilir. İndi vətəndaşın aylıq kredit ödənişlərinin cəmi onun ümumi rəsmi gəlirinin maksimum 45 faizi qədər ola bilər. Bütün banklarda müştəriyə eyni cür yanaşılır. Bu da artıq kredit alanların sayında azalmaya gətirib çıxarıb. Çünki bundan əvvəl həmin vətəndaş hansısa bankdan 5000 kredit götürə bilirdisə, indi hansı banka getsə, 2500-dən artıq ala bilmir".

Xəyal Məmmədli

MASAZIRDA YARIMÇIQ YOL ÇƏKİLİŞİ

Abşeron rayonu Masazır kəndi “Cantəpə” məhəlləsi, Mirzə Ələkbər Sabir küçəsinin sakinləri 3 aydır ki, çətin durumda qalıblar. Yola asfalt döşənəcəyi xəbərini eşitsələr də, bu sevincləri uzun sürməyib. İşlər yarımçıq dayandırılıb. İndi sakinlər toz-torpağın əlindən xilas olmaq arzusundadırlar.

RUFİK İSMAYILOV
rufikismayilov@kaspi.az

Abşeron rayonu Masazır kəndi “Cantəpə” məhəlləsi, Mirzə Ələkbər Sabir küçəsinin sakinləri yolsuzluqdan şikayətçidirlər. Bununla bağlı redaksiyamıza daxil olan müraciətdə qeyd olunur ki, 142 sayılı marşrut avtobusunun yolu kimi də tanınan avtomobil yolu uzun müddətdir təmirsizdir.

İŞ İCRAÇILARININ ASTAGƏLLİYİ

Ərazidə yaşayan sakinlərin şəxsi təşəbbüsü və maliyyə vəsaiti hesabına son 2-3 aya qədər yola dəfələrlə çınqıl döşənib, bərkitmə işləri aparılıb. Bu da yolu quraqlı havada toz-torpaqdan, yağışlı havalarda isə ziğ-palçıqdan nisbətən qoruyub. 2-3 ay bundan öncə sözügedən yola asfalt örtük vurulacağı xəbəri yayılıb. Ardınca ağır texnikalar əraziyə gətirilib, yol yatağına əlavə qum, çınqıl, daş qırıntıları döşənib. Sakinlər sevinib ki, yolun asfaltlanması onların gediş-gəlişini asanlaşdıracaq, əlavə qayğıdan azad edəcək. Yol çəkilişi ilə bağlı yaranan çətinliyi müvəqqəti hesab edib, dözüblər. Lakin onların bu sevinci uzun sürməyib. İş icraçıların astagəlliyi, gördükləri işi yarımçıq saxlamaları səbəbindən yolun asfaltlanması başa çatdırılmayıb. Nəticədə, yolun bir başındakı

qəbiristanlıqdan başlamaqla kiçik hissə və yolun sonundakı digər qəbiristanlıqdan başlamaqla cəmi 300-400 metrlik hissə asfaltlanıb.

TOZ-TORPAQ ƏSARƏTİNDƏ YAŞAYAN SAKİNLƏR

Son 2-3 həftədə isə yoldakı təmir işləri ümumiyyətlə dayandırılıb. Torpaq yolun hamar olmasından istifadə edən sürücülərin nəqliyyat vasitələrini yüksək sürətlə idarə etmələri, həmçinin ağır tonnajlı yük avtomobillərinin, avtobusların hərəkəti Mirzə Ələkbər Sabir küçəsində hazırda toz-torpaq dumanı yaradır. Yol ətrafında yaşayan sakinlərin sözlərinə görə, toz-torpaq əlindən evdə oturmaq, həyətə çıxmaq mümkün deyil. Bronxial xəstəliyi olan, nəfəsləmədə çətinlik çəkən, lap elə sağlam insanların özü üçün də bu mənzərə böyük narahatlıq yaradır. Bir sözlə, Masazır sakinləri aidiyyəti qurumlardan tələb edirlər ki, yol çəkilişini qısa zamanda tamamlasınlar, onları toz-torpağın əlindən xilas etsinlər.

ŞİKAYƏTİ ÜNVANINA ÇATDIRDIQ

Masazır sakinlərinin bu müraciətini araşdırmaq üçün hadisə yerində olduq, bəhs olunan yolda görülən işlərə və hazırkı vəziyyətə dair müşahidələr apardıq, fotoçəkilişlər etdik. Müvafiq qeydlər apardıqdan sonra sakinlərin şikayətini Abşeron rayon icra hakimiyyətinə çatdırmaq, qurumdan münasibət öyrənmək qərarına gəldik. Telefon danışığı zamanı icra hakimiyyətinin rəsmisi bizə tövsiyə etdi ki, İcra hakimiyyəti başçısının Masazır kənd inzibati ərazi dairəsi üzrə nümayəndəsi Şahlar Həsənovla əlaqə saxlayaq. Onun dediyi kimi etdik. Ş.Həsənov mövzu ilə tanış olduqdan sonra söylədi ki, qeyd olunan ünvanda yol çəkilişini Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyinin təklifi ilə naməlum özəl şirkət həyata keçirir. O, qeyri-iş günləri ilə əlaqədar olaraq asfalt örtüyün vurulması prosesinin müvəqqəti dayandırıldığını söylədi. Nümayəndəyə bildirdik ki, ərazidəki işlər qeyri-iş günlərində

deyil, 2-3 həftə bundan əvvəl dayandırılıb. Ş.Həsənov ehtimal etdi ki, yol çəkilişi səbəbsiz yerə dayandırılmaz, yəqin tutarlı bir səbəb, yaxud texniki problem var. Söz verdi ki, məsələni araşdırıb öyrənəcək, ardınca bizə də məlumat verəcək.

CAVABDEH QURUMLARIN ÖTÜR-ÖTÜR OYUNU

Abşeron Rayon İcra Hakimiyyəti başçısının Masazır kənd inzibati ərazi dairəsi üzrə nümayəndəsi Ş.Həsənovdan yol çəkilişinin nə vaxt yekunlaşacağını soruşduq. Bu sualımıza da tutarlı cavab ala bilmədik: “Yol çəkilişini həyata keçirən şirkətin nümayəndələrinə müraciət edəndə cavab verirlər ki, gedin Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyinə müraciət edin, onlardan soruşun. Yəqin ki, yol çəkilişinin yubanması onlarla əlaqədardır. Bu gün biz yenidən onlarla əlaqə saxlayıb yol çəkilişinin nə vaxt yekunlaşacağını, işin niyə yubadıldığını öyrənəcəyik”.

AAYDA ABŞERONDA YOLLARA NƏZARƏT ETMİR?

İcra nümayəndəsinin adını çəkdiyi Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyindən də mövzuya dair münasibət öyrəndik. Qurumun sözçüsü Anar Nəcəfli bildirdi ki, təmsil etdiyi qurum dövlətə məxsusdur və Dövlət Agentliyinin tabeliyində hansısa özəl şirkət ola bilməz. A.Nəcəfli əlavə etdi ki, Azərbaycan Avtomobil

Yolları Dövlət Agentliyi hazırda Masazır kəndində hər hansı iş, o cümlədən yol çəkilişi həyata keçirmir. O, təmsil etdiyi dövlət qurumunun Abşeron rayonundakı

yollara ümumiyyətlə nəzarət etmədiyini dilə gətirdi.

BİGANƏLİK VƏ MƏSULİYYƏTDƏN YAYINMAQ CƏHDI

Söylənənlərdən belə nəticəyə gəlmək olar ki, adı və ünvanı bəlli olmayan, kimsəyə hesabat və məlumat verməyən hansısa şirkət öz təşəbbüsü ilə Abşeron rayonu Masazır kəndi “Cantəpə” məhəlləsi, Mirzə Ələkbər Sabir küçəsində yol çəkilişi ilə məşğuldur, bundan da kimsənin xəbəri yoxdur. Güllüş doğuran qənaətdir. Çünki Azərbaycan reallığında istənilən yaşayış məntəqəsində bələdiyyə və icra nümayəndəsinin, sahə müvəkkilinin xəbəri olmadan nəinki hər hansı təmir-tikinti işinin aparmaq, heç daşı-daş üstünə qoymaq da mümkün deyil. Aidiyyəti və cavabdeh qurumların Masazır sakinlərinin şikayətinə real münasibəti “lalam, koram, karam” deyib məsuliyyətdən yayınmaqdan başqa bir şey deyil.

XEYİRXAH İNSAN, TƏCRÜBƏLİ CƏRRAH, VƏTƏNPƏRVƏR ŞƏXSİYYƏT

ELDƏN GEDƏN HƏKİM

“Nə olar, bir yuxu olsun, oynaq və yenə bizimlə birlikdə ol. Sən hələ bizimlə gözəl günlər keçirəcəkdin. Mən axı hələ həkim olacaqdım, sənənin yanına gəlib “Baba, mən həkimliyə qəbul oldum”- deyərək birlikdə kövrələcək, sənənin ağ xalatını geyinəcəkdim...” Lənkəran Mülaliyyə-Diaqnostika Mərkəzinin şöbə müdiri, cərrah-travmatoloq, neyrocərrah Fazil İbrahimov haqqında sevimli nəvəsi Xanımın ürək titrədən fikirlərinə bu gün təkcə rayonda deyil, bütün bölgədə həkim-cərrahı yaxından tanıyan və sorğunu eşidən insanların da kədər və qürur dolu fikirləri qarışıb. Həm peşəkarlığı, həm də xeyirxahlığı ilə tanınan, bütün ömrü boyu insanların sağlamlığı üçün çalışan nəcib bir həkimin həyatdan köçməsinə həmkarları da, doğmaları da səhiyyə üçün böyük bir itki hesab edirlər: “Ömrü boyu insanlara şəfa verən həkim, əfsus ki, həmkarları bu dəfə xilas edə bilmədi. O, 70 illik həyatı boyunca hər kəsə dəstək olmağı bacardı. Özündən sonra ağıllı, xeyirli övladlar və yaxşı əməllər qoyub getdi...” - deyərək üzüntülərini ifadə edirlər.

İNSANLARA TƏMƏNNASIZ KÖMƏK...

Fazil həkim Lənkəranın Xolmili kəndində dünyaya göz açıb. Sevdidiyi peşənin arxasınca gedərək, o zaman çoxlarının arzuladığı, amma hər kəsə də nəsib olmayan Rusiyanın İvanovo Tibb Akademiyasına daxil olub. 3 il Rusiyada çalışdıqdan sonra doğma rayonuna qayıdıb. “Ömrüm boyu dilindən, dinindən, imkanından asılı olmayaraq bu obada, bu eldə yaşayan hər kəsə təmənnasız yardım edəcəyəm” - deyərək atası Rza müəllimə verdiyi sözə son nəfəsinə qədər sadıq qalıb.

KAPİTAN RÜTBƏLİ CƏRRAH

Fazil həkim Lənkərandə bir çox tibb müəssisələrində, o cümlədən Hərbi Hospitalda

işləyib. Şürik kənd xəstəxanasında yaratdığı cərrahi şöbə onun sorğunu bütün bölgəyə yayıb. Uçuq-sökük binanı öz hesabına təmir etdirib, avadanlıqlar alıb. Şəraitə şəhər xəstəxanasından qat-qat zəif olsa da, məhz bu otaqda bir çox insanların həyatını xilas edib. Kiçik bir şöbənin gördüyü böyük işlər “Burada ürək əməliyyatından başqa bütün əməliyyatlar olunub” - deyərək yüksək rütbəli şəxsləri də etiraf etməyə məcbur edib.

Fazil həkim yardımı ehtiyacı olan hər kəsin köməyinə tələsib. 1-ci Qarabağ müharibəsi illərində ağır döyüşlər gedən Füzuli rayonunda ən çətin şəraitdə cərrahi əməliyyatlar aparıb, əsgər və zabitləri ölümdən qurtarıb. Həftələrlə evindən, ailəsindən xəbərsiz qalıb, hərbiçilərin həyatı üçün mübarizə aparıb. Məhz onun fədakarlığı sayəsində neçə-neçə zabir və əsgər amputasiyadan xilas olub, öz sağlamlığına qovuşub. Fazil həkim o dövrdə cəbhədə xidmət etməklə yanaşı, həm də Lənkərandə yerləşən Hərbi Hospitalda eyni əzmlə çalışıb. Cəbhədən helikopterlə gətirilən ağır yaralıları yardım edib. Göstərdiyi fədakarlıq və peşəkarlığa görə həkim-cərraha kapitan hərbi rütbəsi verilib.

HAZIRLADI:
Təranə Məhərrəmovə
taranamaharramova@kaspi.az

“Yaxşı həkim olmaq olur, amma hamının dostu olmaq çətindir. Artıq sınağa ehtiyacı olmayan bu aksiomu Fazil həkimin ölümündən təsirlənən həmkarları, gənc tibb işçiləri, cənub bölgəsinin sadə insanları da xüsusi vurğulayırlar.

O, HAMININ DOSTU İDİ

Yaxşı həkim olmaq olur, amma hamının dostu olmaq çətindir. Artıq sınağa ehtiyacı olmayan bu aksiomu Fazil həkimin ölümündən təsirlənən həmkarları da, gənc tibb işçiləri də, bölgənin sadə insanları da qeyd edir.

“Mən ən yaxın dostumu və sirdaşımı itirmişəm” - deyərək revmatoloq Əbdül Şahverdiyev həmkarının itkisi ilə barışmır: “Fazil həkim qayğıkeş, mərhəmətli insan idi. İnsanların narahatlığına o qədər başı qarışmışdı ki, özünü yaddan çıxarmışdı. İnsanlara münasibətinə görə hamının sevgisini qazanmışdı. Xəstələr onunla görüşəndə müsbət enerji alırdılar. O, qohum-əqrəbəyə, kənd adamlarına, kasıb-kusuba ürəkdən və təmənnasız yardım edirdi. Biz lazım olanda ondan təkcə həkimliklə bağlı deyil, həmçinin həyat haqqında da məsləhətlər alırdıq. O, hamının dostu və məsləhətçisi idi”.

QAYĞIKEŞ ATA

“O, bəlkə də, dünyanın ən mehriban və qayğıkeş atası idi” - deyərək qızı Afaq xanım atası haqqında göz yaşlırsız danışa bilmir: “Atam bizim üçün nümunəvi insan idi. Bəlkə də, heç analar onun qədər qayğıkeş ola bilməzdi. Atam ömrü boyu insanlara kömək etməyə çalışırdı. Elə vaxt olurdu ki, əməliyyatların xərcini özü çəkirdi. Atam öz işini yalnız xəstəni əməliyyat stolunda xilas etməklə bitirmirdi. Onlara maddi-mənəvi dəstək olurdu, dərman ala bilməyənlərə dava-dərman alırdı. Qapısını döyən heç bir kəsi ümitsiz, əliboş qaytarmazdı. Ağır vəziyyətdə olan xəstələrinə bəzən “qurbanlıq” boyun olurdu”.

Fazil həkim peşəsini nə qədər sonsuz sevsə də, gördüyü işlə nə qədər qürur duysa da, həkimlik peşəsinin məsuliyyətinə, həyəcanına və ağırlığına görə dörd övladından heç birinin həkim olmasını istəməyib: “Atam deyirdi ki, həkimlik ağır peşədir. Amma nəvəsi Xanım babasının yolunu davam etdirmək istəyir. İstanbul Cərrahpaşa Universitetinə hazırlaşır. Babası onun üçün həyat yolunda təkcə həkimlik sənəti ilə deyil, həm də insani xüsusiyyətləri ilə əsl nümunə olub”.

Yəqin ki, günlərin birində Fazil həkim “Baba, mən həkim oldum” deyərək eynən özü kimi insanlara təmənnasız kömək edəcəyinə söz verəcək nəvəsinin pıçılısını da eşidəcək...

HƏMİŞƏ YAXŞILIQ EDİN

Fazil həkim uzun illərin təcrübəsinə rəğmən dövrün yeniliklərini öyrənməkdən də geri qalmayıb. Daim peşəsi ilə bağlı araşdırmalar edib, tibb elmindəki yenilikləri öyrənməyə çalışıb: “10 il bundan əvvəl neyrocərrahiyyə sahəsi üzrə yenidən oxudu. Zonanın neyrocərrahı yox idi. Həmişə deyirdi ki, mən bu yaşda kitablar oxuyuram, ingilis dilini öyrənməyə çalışıram, amma siz öz üzərinizdə işləmirsiniz” - deyərək qızı vurğulayır.

Fazil həkim COVID xəstəliyinə tutulana qədər hər gün işinə - xəstələrin köməyinə tələsib. Özü xəstə olduğu müddətdə isə çalışdığı xəstəxanadakı iş otağı boş qalıb. Onun otağına başqa bir həkimin çalışmasına nə rəhbərlik razılıq verib, nə də həmkarları buna ürək edib: “Bu gün də atamın iş kabineti boşdur. Ümid edirdilər ki, o, sağalıb qaydacaq. Ancaq atam COVID-dən sonra insult keçirdi. Danışığını, yerini itirdi, daha işə gedə bilmədi...” - deyərək Afaq xanım xatırlayır.

EL AĞSAQQALI

Fazil həkim el ağsaqqalı idi. Xeyirdə də, şərdə də nəinki rayonun, ümumilikdə bölgənin məclisləri onsuz ötürməzdi. Belə insanlar haqqında adətən “El ağsaqqalı”, “Eldən getdi” deyirlər. Xəstələrin köməyinə vaxtında və təmənnasız çatan el ağsaqqalı Fazil həkim də eldən getdi. Özü ilə apardığı isə minlərlə insanın sevgisi və təşəkkürü oldu...

MALI QAYITMIR, PULU RATIR

Mütəxəssislər hesab edirlər ki, lombardlarla bağlı tədbirlərin görülməsi vacibdir, qanunun qəbulu mümkün dərəcədə tezləşdirilməlidir. Vətəndaşların lombard xidməti sahəsində müvafiq anlayışı, iqtisadi savadlılıq dərəcəsi olmalı, bu sahə bazar iqtisadiyyatına uyğun, keyfiyyətli şəkildə qurulmalıdır.

ZƏRİF SALMANLI
zerifsalmanli@kaspi.az

Vətəndaşlara borc pul verən xidmətlərdən biri lombardlardır. Lombardların mexanizmi belədir ki, borc istəyən şəxs müəyyən dəyərli əşyasını girov kimi qoymalıdır. Bu girovun müqabilində lombardlar insanlara müəyyən məbləği borc verir. Girov kimi zinət əşyaları, daşınmaz əmlak, nəqliyyat vasitəsi, texnoloji avadanlıqlar və s. qoyula bilər. Borc götürən əsas məbləğlə yanaşı, faizi də ödəməlidir. Lombardların digər borc verənlərdən fərqi ondadır ki, girov qarşılığında dəyərlərdən dəfələri az məbləğ borc kimi verilir. Həmçinin faizlər də dəfələri çox olur. Lombardların fəaliyyəti qeyri-qanuni olduğu üçün qoyduğunuz girovun geri qaytarılmaması və ödədiyiniz borcun batması ehtimalı var. Amma insanlar bunu bilə-bilə yenə də lombardlara müraciət edirlər.

Milli Məclisdə lombardlarla bağlı yeni qanun layihəsi müzakirəyə çıxarılıb. Millət vəkllərinə təqdim olunmuş "Lombardlar haqqında" qanun layihəsinə görə

Murad Calalov

onlara lisenziya veriləcək. Bəs lombardlara lisenziya verilməsi onların xidmətinə necə təsir göstərəcək?

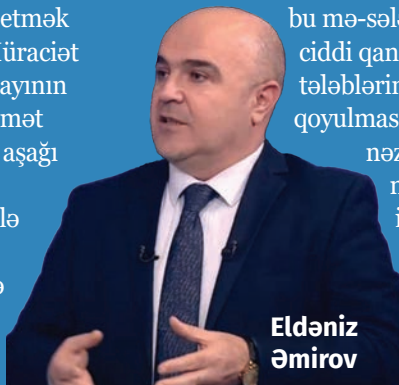
İNSANLARI NECƏ ALDADIRLAR?

İqtisadçı Murad Calalov deyir ki, əslində, lombardlar borcu öz vəsaitlərindən vermirlər. Krediti verən banklar idi: "Azərbaycanda lombard deyəndə qızıl-zinət əşyalarını girov qoyub əvəzində pul vəsaiti əldə etmək nəzərdə tutulur. Əslində əvvəllər lombardlar yox idi. Lombardlar krediti götürən və verən arasında vasitəçi rolunu oynayırdılar. Banklar, bilavasitə krediti verən idi. İnsanlar da bilmirdi ki, qızılıları lombardda deyil, bankda saxlanılır. Məbləğ ödənildikdən sonra girovu qaytarmaqla bağlı lombardlarla insanlar arasında problem yaranırdı. Çünki kredit verən banklarla lombardlar arasında faizlər, qayda-qanunlar üst-üstə düşmürdü. İnsanlar bilmədən bankın girovuna çevrilirdilər. Banklar borca ehtiyacı olan müştərilərə kreditləri lombardlar

vasitəsilə, mallarını iki dəfə ucuz qiymətə girov götürüb, iki dəfə baha faizlə təklif edirdilər".

"XİDMƏT SƏVİYYƏSİNİ ARTIRMAĞI DÜŞÜNÜRLƏR"

İqtisadçı Eldəniz Əmirov bildirir ki, insanlar lombardların fırıldaqçılığını görsələr də, ona üz tutanların sayı günü-gündən artır: "Azərbaycanda lombardların və müraciət edən insanların sayı əvvəlki illərlə müqayisədə artıb. Səbəbi də daha az əməklə vəsait əldə etmək istəyidir. Müraciət edənlərin sayının artması xidmət səviyyəsini aşağı sahr. Lakin insanlar hələ də verilən əmanətlərə sahib çıxma bilməyən,

Eldəniz Əmirov

digər xidmətlərin aşağı səviyyədə olduğu lombardlara müraciət edir. Ona görə də, özlərinə başqa rəqib görməyən lombardlar xidmət səviyyələrini artırmaq haqqında düşünmürlər. Vətəndaşların məmnunluq səviyyəsinin nəzərə alın-ması üçün bu mə-sələ ilə bağlı ciddi qanunvericilik tələblərinin qoyulmasına və nəzarət mexanizminin yaradılmasına böyük ehtiyac var".

QEYRİ-LEQAL FƏALİYYƏT GÖSTƏRİRLƏR, ÇÜNKİ...

İqtisadçı Pərviz Heydərovun fikrincə, bankların lombard fəaliyyəti ilə məşğul olmasının bir sıra səbəbləri var: "Lombardlar bank xidmətinin tərkib hissəsi olaraq mövcud olsa, daha yaxşıdır. Banklar tərəfindən lombard xidmətləri fəaliyyət göstərir, lakin bu sahədə qeyri-leqal xidmət

təklifləri də mövcuddur. Bu da banklar tərəfindən göstərilən lombard xidmətlərinin tələblərə uyğun gəlməməsi, şərtlərin əlverişli olmaması ilə bağlıdır. Çatışmazlıqlar olmasa, qeyri-leqal lombardlar da mövcud olmaz. Qeyri-leqal lombardların olması, həm də vətəndaşların bu sahədə məlumatlılığı ilə əlaqədardır".

BU SAHƏDƏ GÖRÜLMƏLİ İŞLƏR

P.Heydərovun sözlərinə görə, lombard krediti sahəsində müəyyən tədbirlərin görülməsi vacibdir: "Lombard mexanizmi sahəsində qanunvericilikdə müvafiq təkmilləşdirmə işlərinə, stimullaşdırıcı xarakter daşıyan tədbirlərə ehtiyac var. Ona görə də, qanunun qəbulu mümkün dərəcədə tezləşdirilməlidir. Vətəndaşların lombard xidməti sahəsində müvafiq anlayışı, iqtisadi savadlılıq dərəcəsi olmalı, bu sahə keyfiyyətli şəkildə bazar iqtisadiyyatına uyğun qurulmalıdır".

QANUN QƏBUL OLUNARSA...

M. Calalov isə deyir ki, lombardların fəaliyyəti ilə bağlı qanun qəbul edilsə, bu sahənin inkişafı üçün şərait yaranar: "Hər lombard məntəqəsinin öz qayda-qanunu olmamalıdır. Qanun qəbul edilsə, bu sahədə nizamlanma yaranar. Lombardların fəaliyyəti qanunla tənzimlənsə, sayları azalar, düzgün şəkildə işləyər, öz faiz dərəcələri olar. Az və ya çox faiz tətbiq etməklə, arala-rında rəqabət də yaranar".

Pərviz Heydərov

SƏHNƏYƏ HÖRMƏT, SEVGİ GÖSTƏRƏN XANIM LEYTENANT

“Orda hər şey ola bilər və buna hazır olmalıyıq”. “Sevil”i oynayanda məşqlər zamanı ürəkgetmə səhnəsində həmişə rahat yığılırdım. Amma səhnədə çox pis yığıldım, başım bərk dəydi, ağrı oldu. Hiss etdim ki, başım şişib. Özümü itirmədim...”

Azərbaycan Dövlət Akademik Opera və Balet Teatrı... Bu teatrın binası da, səhnəsi də möcüzəli və sehrlidir. Bu gün onun səhnəsində üzü tamaşaçı zalına dayandım. Zal boş olsa da, qərribə bir vic-vicə aldı canımı əvvəlcə. Lap “Bəxtiyar” filmində Bəxtiyarın ilk dəfə səhnəyə çıxması kimi. Amma dərhal da keçib getdi. Özümü bir anlıq Karmen etdim. Baxışlarım da dəyişdi, duruşum da. Başımın arxaya çəkildiyini də hiss etdim. Və elə bu vaxt müsahibim – Opera və Balet Teatrının, DSX nümunəvi hərbi orkestrinin solisti, leytenant Fatimə Cəfərzadə gəlir. Və dərhal Karmenin yelpinci uçuş havaya. Bülbül adına Orta İxtisas Musiqi Məktəbində təhsil alan, daim konsert, qastrol, müsabiqələr görən Fatimə xanım elə kiçik yaşından səhnəyə alışıb. Və beləcə, səhnə onun həyatına çevrilib: “Mən hərbi ailəsində doğulmuşam. Evimizdə tam başqa ab-hava olub. Yəqin ki, uşaq vaxtı yaxşı qışqırırmışam, ona görə də valideynlərim məni musiqi məktəbinə yazdırıblar. Gecikdiyim üçün ayrıca imtahan təşkil olunsun da, keçmişdim. 1-ci sinifdən skripka, 4-cü sinifdən vokal sinfində oxumuşam. Sonra Bakı Musiqi Akademiyasına daxil oldum, magistr təhsili aldım”.

SƏHNƏYƏ 200 FAİZ HAZIR OLMALISAN

“Səhnə mənim üçün bir həyatdır” deyir 2018-ci ildə Mədəniyyət Nazirliyinin Gənclər mükafatına layiq görülmə, Pekində, Romada, Praqada və bir çox şəhərlərdə Azərbaycanı təmsil edən Fatimə xanım: “Səhnədə səmimi olmalısan, özün kimi olmalısan. Səhnə səndən hörmət, diqqət, sevgi tələb edir. Səhnə gözəllik tələb edir. Yəni onunla münasibətin ən gözəlini istəyir, baxışın, duruşun, nəvazişin gözəlliyini istəyir”. Mənim müəllimim SSRİ Xalq artisti Şəfiqə Məmmədova həmişə deyir ki, Fatimə, səhnəyə çıxanda buna 200 faiz hazır olmalısan ki, səhnədə onun 80-90 faizini göstərə biləsən. Əgər 100 faiz hazırsansa, deməli, özünü göstərə bilməyəcəksən”.

AKTYORLUQ VƏ VOKAL VƏHDƏTİ

Vokalist deyir ki, heç bir insan mükəmməl deyil: “Amma səhnə üçün hər şeyi yüksək dərəcədə etməlisən. Yəni həm vokalin, həm də artistizmin yüksək olmalıdır. Bu işə o qədər ciddi yanaşmalısan ki, alına bilsin. Bəzən

SÖHBƏTLƏŞDİ:
XANIM AYDIN
xanimaydin@kaspi.az

“Səhnədə səmimi olmalısan, özün kimi olmalısan. Səhnə səndən hörmət, diqqət, sevgi tələb edir. Səhnə gözəllik tələb edir. Yəni onunla münasibətin ən gözəlini istəyir, baxışın, duruşun, nəvazişin gözəlliyini istəyir”.

insanlar düşünür ki, nə var e, çıxırlar oxuyurlar, oynayırlar. Amma elə deyil. Səhnəyə çıxanda ciddi və məsuliyyətli olmalısan. Səhnə canlıdır, aktyorlar canlıdır, dirijor canlıdır, musiqiçilər canlıdır. Sən hər vəziyyətə hazır olmalısan. Hər şey ola bilər və vəziyyətdən çıxmağı bacarmalısan. Səhnəyə çıxanda bütün dünyəvi işlər yaddan çıxar. Sən bu dünyaya aid olursan, artıq səhnəyə aid olursan. Artist səhnəyə çıxanda, belə düşünürəm ki, ilk frazadan bacarığını ortaya qoymalı və tamaşaçının diqqətini özünə cəlb etməlidir. İlk andan alınmadısa, deməli, sonra da alınmayacaq. Tamaşaçı marağını itirdisə, onu yenidən özünə cəlb etmək olmur”.

BİLDİM Kİ, İNDİ BACARACAĞAM

Fatimə xanım teatra gəlişindən də danışdı: “Akif Məlikov məni dinləyib dedi ki, indiyə kimi niyə teatra müraciət etməyibsən? Cavabım belə oldu: “Mən özümü indi tam hazır bildim, ona görə də indi müraciət etdim”. Fikrət Əmirovun bu il 100 illiyidir və mənim debütüm “Sevil” operasında Sevil obrazı oldu. Akif müəllim inandı, etimad göstərdi və bu obrazı mənə etibar etdi. Mənim üçün çox böyük məsuliyyət idi. Amma bu inam da mənə çox böyük bir stimül, qol-qanad verdi. Buna görə ona çox minnətdaram. Ondan sonra çox qısa müddətdə “Arşın mal alan”da Gülçöhrə, “O olmasın, bu olsun”da Gülnaz, “Bəgema”da Mimi obrazını oynadım.

BALACA FATİMƏNİN BÖYÜK HƏVƏSİ

İlk dəfə professional səhnəyə rəqqaslar, aktyorlar, rejissorlarla 4-cü sinifdə oxuyanda – 2006-cı ildə “ÜNS yaradıcılıq səhnəsi” teatrında çıxmışam, deyir vokalist: “Nərgiz Paşayevanın rəhbərliyi ilə ÜNS teatrında Tofiq Quliyevin əsərləri əsasında “Bakı” musiqili tamaşası hazırlanırdı. Azərbaycan üzrə bütün musiqi məktəbləri, konservatoriya, kolleclərdən ən istedadlı uşaqları həmin tamaşada iştirak üçün seçirdilər. 1600-ə yaxın gəncin içində 16 nəfər – 8 qız və 8 oğlan seçildi. Onlardan biri və ən balacası da mən idim. Gecə-gündüz ciddi məşq edirdik. Bir günə 2-3 tam məşqdən sonra deyirdilər ki, bəsdir. Mən də tez ortaya düşüb “gəlin bir dəfə də oynayaq” deyirdim. O qədər çox həvəslə idim ki. Qeyd edim ki, bu tədbirə Cənab İlham Əliyev və Mehriban xanım da gəlmişdilər”.

Fotolar: Sabir Məmmədov/Global Media Group

TƏRƏF MÜQABİLİNİN GÜVƏNLİLİYİ

“Tərəf müqabilinin yaxşı olması çox önəmli məqamdır. Yeni solist olsam da, bunu hiss etmişəm. Düzdür, aktyor səhnədə birinci özünə güvənməlidir. Amma tərəf müqabilinin yaxşı, güvənli olması aktyora sanki ikiqat inam verir. Biri o birindən üstün olmamalı, biri o birindən daha yaxşı oynamağa çalışmamalıdır. Onlar səhnədə bir vəhdət yarartmalıdırlar” deyir xanım.

HƏYƏCAN, QORXU, AĞRI...

Hər dəfə səhnəyə həyəcanlı çıxan aktrisa deyir ki, həyəcan məsuliyyətdir, işinə ciddi yanaşmadır: “O olmasa, olmaz. Əsas məsələ o həyəcanın qorxuya çevrilməməsidir. O qızıl ortanı həmişə tutmaq lazımdır. Sən özünü tamamilə səhnənin ixtiyarına buraxmalısan. “Sevil”i oynayanda məşqlər zamanı ürəkgetmə səhnəsində həmişə rahat yığılırdım. Amma səhnədə çox pis yığıldım, başım bərk dəydi, ağrı oldu. Hiss etdim ki, başım şişib. Özümü itirmədim, davam etdim. Dediym kimi, səhnə canlıdır. Orda hər şey ola bilər və biz buna hazır olmalıyıq”.

ALQIŞ Kİ VAR...

“Artist tamaşaçının ona münasibətindən – alqışdan ilham alır. Alqış çəkdiyin əziyyətlərin, yorğun məşqlərin ən böyük mükafatıdır. Alqış ki var... O alqışı tamaşaının sonunda eşidirsən, bax onda hər şey tamamlanır. Hər şey öz yerini alır. Mən artist kimi, vokalist kimi formalaşmağıma görə, bu gün professional səhnədə olmağıma görə əziyyəti keçən bütün müəllimlərimə təşəkkür edirəm”.